

Przeгляд

nr 10
PL

zima 2011

Obszarów Wiejskich UE

Magazyn Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Przedsiębiorczość
na obszarach wiejskich

Komisja Europejska
Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

Redaktor naczelny: Rob Peters, kierownik działu Sieć Europejska i Monitorowanie Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej.

Komitet wydawniczy: służby DG AGRI, przewodniczący Antonis Constantinou (dyrektor Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich II).

Autorzy i podmioty zaangażowane w powstanie publikacji: Angelo Strano, Tim Hudson, Mark Redman, Michael Hegarty, Eamon O'Hara, Christophe Buffet, Maria Carmela Macrì, Michal Marciniak, Marili Parissaki, Paul O'Grady, Justin Toland, Jon Eldridge, Stephen Gardner

Prawa autorskie do zdjęć: Tim Hudson, imagesource, Zivko Lazarev, Slavko Golić, Unia Europejska, Kyriakos Pantzarios, Guoda Burokienė.

Zapraszamy do zaprenumerowania publikacji Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW) pod następującym adresem:

<http://enrd.ec.europa.eu>

Można także zamówić jeden bezpłatny wydrukowany egzemplarz na stronie księgarni UE:

<http://bookshop.europa.eu>

Treść publikacji „Przegląd Obszarów Wiejskich UE” nie zawsze odzwierciedla poglądy instytucji Unii Europejskiej.

„Przegląd Obszarów Wiejskich UE” publikowany jest w sześciu językach urzędowych (angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim, włoskim i polskim). Dostępny jest również w wersji elektronicznej na stronie Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

© Unia Europejska, 2012

Rękopis złożono w listopadzie 2011 r. Oryginalną wersję publikacji stanowi wersja w języku angielskim.

Dodatkowe informacje dotyczące Unii Europejskiej znaleźć można pod adresem: <http://europa.eu>

Printed in Belgium

Wydrukowano na papierze z recyklingu, wyróżnionym odznaką ekologiczną UE dla papieru graficznego (<http://ec.europa.eu/ecolabel/>)

Tekst niniejszej publikacji służy do celów informacyjnych i nie jest prawnie wiążący.

Słowo wstępne.....	4
Obszary wiejskie w centrum uwagi	
▪ ODWAŻYĆ SIĘ NA SUKCES – UWOLNIĆ POTENCJAŁ WIEJSKICH PRZEDSIĘBIORSTW.....	6
Rozwój obszarów wiejskich	
▪ ROZWÓJ NOWYCH SEKTORÓW DZIAŁALNOŚCI NA OBSZARACH WIEJSKICH	10
▪ WYMIAR SPOŁECZNY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA OBSZARACH WIEJSKICH WŁOCH.....	16
▪ SIŁY NAPĘDOWE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WIEJSKIEJ – JAK POKONAĆ PRZESZKODY.....	20
Wokół obszarów wiejskich	
▪ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ NA OBSZARACH WIEJSKICH A POLITYKA PRZEDAKCESYJNA UE.....	24
Wiedza na temat obszarów wiejskich	
▪ WYMIANA WIEDZY I DOŚWIADCZENIA WE WDRAŻANIU PROW.....	28
Mieszkańcy wsi	
▪ O CYPRYJSKIM INŻYNIERZE, KTÓRY ZOSTAŁ ROLNIKIEM	31
▪ ZWIĘKSZANIE ROLI LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI NA LITWIE	34
Badania naukowe nad obszarami wiejskimi	
▪ ASPEKTY TERYTORIALNE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW NA ODDALONYCH OBSZARACH WIEJSKICH – PROJEKT TERA.....	36
▪ ROZWIJANIE UMIEJĘTNOŚCI EUROPEJSKICH ROLNIKÓW W DZIEDZINIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI – PROJEKT ESOF	39
Perspektywy rozwoju obszarów wiejskich	
▪ POGLĄDY NA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ NA OBSZARACH WIEJSKICH	42

Słowo wstępne

W Europie od dawna uznaje się wiodącą rolę przedsiębiorstw jako siły napędowej wzrostu gospodarczego i różnicowania gospodarki. Przedsiębiorczość jest także główną składową unijnej strategii „Europa 2020” na rzecz inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Oczekuje się, że do osiągnięcia celów tej strategii przyczynią się także rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich. Komunikat Komisji „WPR do 2020 r.: sprostać wyzwaniom przyszłości związanym z żywnością, zasobami naturalnymi oraz aspektami terytorialnymi”¹ stał się punktem wyjścia dla debaty na temat najlepszych sposobów uporania się z nimi. W dokumencie tym zaproponowano nowe warianty polityki, przygotowując tym samym grunt pod nową generację programów rozwoju obszarów wiejskich. Promowanie przedsiębiorczości wśród rolników w całej Europie – uprawiających małe lub większe gospodarstwa, na równinach lub w górach – a także wspieranie tworzenia krótkich łańcuchów dostaw żywności to najważniejsze cele strategiczne, których osiągnięcie ma pomóc rozwinąć perspektywę dla działalności gospodarczej na obszarach wiejskich. W sercu nowej strategii leży tworzenie przedsiębiorstw ekologicznych, co ma ułatwić przejście na gospodarkę niskoemisyjną.

Starzejące się społeczeństwa i silna presja konkurencji powodowana globalizacją rynku sprawiają, że wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc w pracy w Europie będą w coraz większym stopniu musiały opierać się na innowacyjności produktów, usług i modeli biznesowych. Fundament stanowią tutaj badania naukowe i szersze upowszechnianie wiedzy agronomicznej.

Wspólna polityka rolna po 2013 r. została opracowana tak, by zwiększyć wzrost gospodarczy i stworzyć miejsca pracy przez wspieranie innowacji, transferu wiedzy i rozwijanie zdolności produkcyjnej, a także przez rozwój gospodarstw i przedsiębiorstw, społeczeństw i instytucji sprzyjający metodom produkcji wykorzystującym zasoby lokalne, przy uwzględnieniu szczególnych uwarunkowań poszczególnych państw członkowskich.

W niniejszym dziesiątym wydaniu Przeglądu Obszarów Wiejskich UE dogłębnie przeanalizowano, jak unijna polityka rolna i polityka rozwoju obszarów wiejskich wspomaga przedsiębiorczość na wsi. Zbadano postęp, jaki dokonał się w tej dziedzinie, rodzaj wsparcia, jakiego mogą udzielić programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) państw członkowskich, a także jej związku z WPR.

Po wprowadzeniu do tematu przedsiębiorczości na wsi, z uwzględnieniem jej znaczenia dla osiągnięcia celów WPR w całej UE, w niniejszej publikacji skupiono się na trzech zagadnieniach, podkreślając powiązania między polityką rozwoju obszarów wiejskich a działalnością przedsiębiorstw na tych terenach:

- na rozwijających się sektorach przedsiębiorczości wiejskiej,
- na aspektach społecznych przedsiębiorczości wiejskiej,
- na siłach napędowych przedsiębiorczości wiejskiej i sposobach pokonania przeszkód.

Niniejsze wydanie zawiera także kilka studiów przypadku, w których przeanalizowano udane projekty i praktyczne doświadczenia z terenu. Na przykładach tych widać, jak środki przewidziane w PROW mogą odegrać korzystną rolę w rozwoju przedsiębiorczości dzięki dofinansowaniu z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Pakiet środków EFRROW dostępnych na wsparcie projektów przedsiębiorczości wiejskiej w całej Europie, na które przeznaczono niemal 35% całkowitych zasobów budżetowych przeznaczonych na EFRROW na lata 2007–2013, jest znacznej wysokości i jest chętnie wykorzystywanym źródłem finansowania.

¹ COM(2010) 672 wersja ostateczna z 18.11.2010 – http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/communication/index_en.htm

Obszary wiejskie w centrum uwagi

Odważyć się na sukces – uwolnić potencjał wiejskich przedsiębiorstw

Wzrost gospodarczy na obszarach wiejskich Europy zależy głównie od przedsiębiorstw i przedsiębiorczości. Ze względu na narastające trudności, z jakimi muszą się mierzyć tradycyjne sektory gospodarki wiejskiej, przyszły sukces ekonomiczny mieszkańców wsi nierozdzielnie wiąże się ze zdolnością przedsiębiorstw wiejskich do wprowadzania innowacji i wynajdowania nowych możliwości biznesowych, które tworzą miejsca pracy i źródło dochodu na obszarach wiejskich.

W 2000 r. Gerry i Mary Kelly podjęli ważne decyzje dotyczące swojej przyszłości. Zatraskani o szanse na przetrwanie ich zakładu mleczarskiego w nadchodzących latach postanowili przejść na produkcję ekologiczną, stając się jednym z zaledwie piętnastu ekologicznych gospodarstw mleczarskich działających wówczas w Irlandii. Otworzyli także podwoje swego gospodarstwa dla turystów, oferując, jako wiejski pensjonat, pokoje ze śniadaniem.

W 2006 r. z pomocą lokalnej grupy Leader rodzina Kelly podjęła kolejną przełomową decyzję, uruchamiając linię produkcyjną w celu wytwarzania i pakowania na miejscu w gospodarstwie ekologicznych serów i jogurtów pod własną marką Kelly's Organic Products.

Powodzenie tego przedsięwzięcia biznesowego zabezpieczyło byt państwa Kelly i ich dwóch córek w malowniczej okolicy jeziora Ennell w hrabstwie Westmeath. Pozwoliło także ochronić rentowność gospodarstwa, stanowiącego bazę ich nowej zróżnicowanej działalności zarobkowej.

Sytuacja rodziny Kelly nie jest odosobniona. W miarę jak spada zatrudnienie i zmniejszają się dochody gospodarstw, coraz więcej rolników kieruje się ku nowej działalności prowadzonej w gospodarstwie lub poza nim, aby stworzyć sobie alternatywne źródło dochodu. W 2007 r. 35% rolników europejskich prowadziło pozarolniczą działalność zarobkową. Na obszarach mających w głównej mierze charakter wiejski 82% wszystkich zatrudnionych pracowało w sektorach nierolniczych, przy czym ich udział wzrastał między 2000 a 2007 r. o 1 proc. rocznie².

Siła napędowa wzrostu gospodarczego

W Europie od dawna uznaje się znaczenie przedsiębiorstw jako czynnika wzrostu gospodarczego i zróżnicowania gospodarki. Opublikowana w 2003 r. zielona księga „Przedsiębiorczość w Europie”³ oraz przyjęty następnie w 2004 r. „Plan działania: europejski program na rzecz przedsiębiorczości”⁴ stanowią podstawy polityki rozwoju przedsiębiorczości w UE. Przedsiębiorczość jest także niezbędnym

elementem unijnej strategii „Europa 2020” na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu – przykładowo, określony w niej cel przejścia na gospodarkę niskoemisyjną do 2050 r. ma zostać osiągnięty głównie przez tworzenie nowych przedsiębiorstw ekologicznych.

Jeśli ten i inne cele strategii mają zostać osiągnięte, obszary wiejskie, stanowiące ponad 90% terytorium UE i będące miejscem zamieszkania ponad 56% jej obywateli, muszą walczyć do tego przyczynić. Przedsiębiorcy na tych obszarach mierzą się jednak z wyjątkowymi trudnościami, na które nie napotyka się przeważnie w miastach. Problemy te wynikają głównie z różnego stopnia dostępności terenów wiejskich, niewielkich liczebnie społeczności na tych terenach i ich niskiej gęstości zaludnienia, z ich struktury społecznej i gospodarczej, a także z charakteru powiązań między podmiotami zarówno w obrębie samych tych obszarów, jak i poza nimi.

Dodatkowe przeszkody dla przedsiębiorców wiejskich to niewielki rozmiar

1 http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/rurdev2010/RD_Report_2010.pdf

2 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2003/com2003_0027en01.pdf

3 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0070:FIN:EN:PDF>

lokalnych rynków, a także ograniczony dostęp do niezbędnych usług, takich jak usługi finansowe, informacja i doradztwo. Inne kwestie obejmują brak obiektów przystosowanych do prowadzenia działalności, mniej rozwiniętą infrastrukturę transportową i telekomunikacyjną, a także ograniczone możliwości tworzenia sieci kontaktów i współpracy.

Ostatnia trudność wynika z faktu, że gospodarki wiejskie są zwykle o wiele mniej zróżnicowane niż miejskie. To powoduje odpływ młodych dobrze wykształconych profesjonalistów do miast i w następstwie

niedopasowanie strukturalne na lokalnym rynku pracy, na którym przeważa siła robocza o niskich i niezróżnicowanych kwalifikacjach zawodowych.

Mimo tych problemów obszary wiejskie to także miejsce, które oferuje wiele szans. Na obszarach wiejskich, które są źródłem niezbędnych surowców pierwotnych, istnieją wielorakie możliwości dodawania tym surowcom wartości przez stosowanie innowacji w rozwoju i marketingu produktów. Sukces gospodarstwa rodziny Kelly stanowi doskonały przykład na istnienie na wsi takiego potencjału.

Obszary wiejskie mają także istotną wartość jako tereny użyteczności publicznej. Poza tym, że stanowią popularne miejsca wypoczynku i turystyki, oferują także alternatywny styl życia, który coraz bardziej pociąga obywateli Europy. Migracja z miast do wsi to tendencja znana już w wielu regionach Europy, która nie tylko tworzy nowe rynki dla produktów i usług, ale także przynosi nowe zasoby, umiejętności i doświadczenia, jak również umożliwia napływ potencjalnych przedsiębiorców.

Tabela 1. Środki PROW dotyczące przedsiębiorczości wiejskiej

Kod	Środek	Przydział na lata 2007–13 (w mln euro)	%	Wydatkowanie do końca 2010 r. (w mln euro)	%
OŚ 1					
111	Kształcenie zawodowe i działania informacyjne	1 089	1,1	178	16,3
112	Podejmowanie działalności przez młodych rolników	2 887	3,0	961	33,3
121	Modernizacja gospodarstw rolnych	10 667	11,0	4 006	37,6
123	Zwiększanie wartości dodanej produktów rolnych i leśnych	5 647	5,9	1 185	21,0
124	Współpraca na rzecz rozwoju nowych produktów, procesów i technologii w sektorze rolnym i żywnościowym	349	0,4	22	6,3
142	Tworzenie grup producentów	328	0,3	62	19,0
OŚ 3					
311	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	1 489	1,5	201	14,5
312	Wsparcie na rzecz tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw	2 209	2,3	199	9,0
313	Zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką	1 291	1,3	158	12,2
321	Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	3 120	3,2	445	14,3
331	Szkolenie i informowanie podmiotów gospodarczych działających w dziedzinach objętych osi 3	148	0,2	20	13,5
341	Nabywanie umiejętności i aktywizacja w celu przygotowania i wdrożenia lokalnej strategii rozwoju	150	0,2	40	26,7
OŚ 4					
411	Lokalne strategie rozwoju: konkurencyjność	472	0,5	32	6,8
413	Lokalne strategie rozwoju: jakość życia na obszarach wiejskich / różnicowanie gospodarki wiejskiej	3 877	4,0	294	7,6

Źródło: wyliczenia w oparciu o http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/rurdev2010/RD_Report_2010.pdf

Wykorzystać możliwości obszarów wiejskich

Unijna polityka rozwoju obszarów wiejskich służy rozwiązaniu problemów, z którymi mierzą się mieszkańcy obszarów wiejskich i uwolnieniu potencjału gospodarczego tych terenów. Spośród 42 środków realizowanych w ramach EFRROW co najmniej 14 bezpośrednio lub pośrednio wiąże się z przedsiębiorczością (zob. tabela 1).

Przedstawione wyżej środki w zakresie przedsiębiorczości, na które przydzielono niemal 35% całkowitych zasobów budżetowych EFRROW na lata 2007–2013, okazują się chętnie wykorzystywanym źródłem pomocy. Największą część tego finansowania (32%) przydzielono na działanie 121, przeznaczone na modernizację gospodarstw, po nim zaś na działanie 123 dotyczące zwiększania wartości dodanej produktów rolnych i leśnych za pomocą przetwórstwa i marketingu (17%) oraz działanie 413, które dotyczy różnicowania gospodarki wiejskiej i poprawy jakości życia na obszarach wiejskich przez zastosowanie podejścia Leader (11,5%).

Przydział finansowania na te środki różni się jednak znacznie w zależności od państwa członkowskiego. Przykładowo w Hiszpanii działanie 123 (zwiększanie wartości dodanej za pomocą przetwórstwa i marketingu) to drugie najważniejsze działanie pod względem przeznaczonych zasobów budżetowych, tuż za działaniem dotyczącym płatności rolno-środowiskowych (214).

W ramach osi 3 na działanie 321 (podstawowe usługi na obszarach wiejskich) przeznaczono około 22% finansowania, a na działanie 312 (wsparcie dla mikroprzedsiębiorstw) – około 18%. Tu znów występują jednak znaczne różnice między krajami. Na przykład we Włoszech i w Finlandii ponad 40% całkowitego wkładu z EFRROW przeznaczonego na osi 3 skierowano na działanie 311 (różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej). Natomiast w Estonii i na Łotwie w ramach tej samej osi większe wsparcie przydzielono na działanie 312 – odpowiednio 60% i 49%.

Aż 4% całkowitego budżetu EFRROW przeznaczono na działanie 413 (które dotyczy różnicowania gospodarki wiejskiej

i poprawy jakości życia na obszarach wiejskich przez zastosowanie podejścia Leader), w tym względnie znów występują jednak znaczne różnice między programami. Na przykład w Irlandii Północnej na to działanie przydzielono 29% całkowitego budżetu.

Łączny budżet EFRROW na lata 2007–2013 wynosi 96 mld euro, przy czym do końca 2010 r. wydano z niego 31 mld euro, czyli 32% przydzielonych środków. Całkowite wydatkowanie na środki dotyczące przedsiębiorczości wyniosło zaledwie nieco powyżej 23%, ich realizacja wymaga jednak dłuższej fazy rozruchu i dlatego oczekuje się, że zaległości w korzystaniu z nich zostaną nadrobione w pozostałej części okresu programowania.

Współpraca między państwami członkowskimi i regionami

Współpraca i wymiana pomysłów oraz doświadczeń między państwami członkowskimi i regionami może zwiększyć skuteczność wdrażania poszczególnych środków PROW. Działania w tym zakresie otrzymują wsparcie finansowe ze środków Leader i Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW). Aby ułatwić współpracę w zakresie przedsiębiorczości wiejskiej, członkowie sieci realizują obecnie inicjatywę tematyczną w tej dziedzinie (zob. także artykuł w części pt. „Wiedza na temat obszarów wiejskich”).

W ramach prac skupionych wokół tej inicjatywy członkowie krajowych sieci obszarów wiejskich określili wspólne działania, które mogłyby pobudzić przedsiębiorczość na tych terenach w całej UE, koncentrując się na trzech głównych zagadnieniach: odkrywaniu możliwości rozwijających się sektorów gospodarki wiejskiej, społecznych aspektach przedsiębiorczości na obszarach wiejskich oraz przełamywaniu przeszkód dla przedsiębiorczości.

Nadchodzące wyzwania na światową skalę dotyczące bezpieczeństwa żywnościowego, zachowania różnorodności biologicznej i walki ze zmianą klimatu dają także nowe możliwości mieszkańcom obszarów wiejskich i przedsiębiorcom na tych terenach. W następnych artykułach tematy te będą omawiane bardziej szczegółowo. Przedstawione zostaną między innymi możliwości, jakie daje przedsiębiorczość społeczna w uzupełnianiu niedoborów w usługach dostarczanych mieszkańcom obszarów wiejskich i przyczynianiu się do rozwoju gospodarczego.

Wreszcie poruszona zostanie ważna kwestia – jak pokonać przeszkody stojące na drodze przedsiębiorczości. Bariery te są różne w przypadku różnych grup docelowych, państw członkowskich i regionów. Główny przedmiot rozważań stanowi rola PROW w przełamywaniu tych trudności w obecnym i przyszłym okresie programowania oraz istotne skutki dla obszarów wiejskich oraz dla powstawania i sukcesu takich przedsiębiorstw jak firma Gerry'ego i Mary Kelly.

Rozwój obszarów wiejskich

High House
FRUIT FARM

Farm Shop

Rozwój nowych
sektorów działalności
na obszarach wiejskich

W ostatnich dziesięcioleciach obszary wiejskie w całej Europie stanęły w obliczu trudnych wyzwań ekonomicznych i demograficznych. Spadek względnego znaczenia rolnictwa i potrzeba dalszego różnicowania gospodarki wiejskiej prowadzą do rozwoju nowych kierunków i sektorów działalności gospodarczej na wsi. W niniejszym artykule przedstawiono przykłady tego rodzaju nowych przedsięwzięć i uwidoczniło się związku między polityką rozwoju obszarów wiejskich, społecznościami wiejskimi i przedsiębiorstwami na tych obszarach.

Mimo postępującego rozwoju ośrodków miejskich znaczenie obszarów wiejskich jako miejsc życia i pracy jest nie do przecenienia – większość (ponad 56%) obywateli UE zamieszkuje nadal regiony z przewagą obszarów wiejskich lub regiony w znacznym stopniu wiejskie.

Społeczności na obszarach wiejskich doświadczają od kilku dekad zmian gospodarczych i demograficznych, które niosą wyzwania o dużym znaczeniu dla tych regionów państw członkowskich, na których występuje przewaga obszarów wiejskich. Obejmują one takie problemy jak: spadek liczby ludności, w tym odpływ młodych ludzi i starzenie się populacji; malejąca liczba rolników i zanik produkcji przemysłowej, a także, od niedawna, tendencja do migrowania z miast do wsi i związany z tym napływ nowych mieszkańców do wielu regionów wiejskich. Mimo że trend ten jest obecny we wszystkich regionach wiejskich Europy, występują znaczne różnice w tempie, w jakim zachodzą te zmiany i w ich zasięgu.

Stwierdzić można jednak z pewnością, że w gospodarce obszarów wiejskich zachodzą gwałtowne zmiany. Sektor usługowy to najważniejszy sektor na obszarach wiejskich pod względem zatrudnienia i wartości dodanej brutto (WDB), za którym plasują się sektor przemysłowy i sektor rolny. Podczas gdy rolnictwo i leśnictwo zajmują 91% terytorium UE, w rolnictwie, branżach pokrewnych i przemyśle rolno-spożywczym zatrudnionych jest jedynie 7,7% obywateli Unii. Zamiast rolnictwa na obszarach wiejskich rozwijają się nowe kierunki działalności gospodarczej w nowych branżach, takich jak: turystyka, usługi dla biznesu, usługi osobiste, produkcja żywności, wyspecjalizowana produkcja przemysłowa i inne rodzaje mikroprzedsiębiorczości.

Dynamika przedsiębiorczości wiejskiej

Gdy osoby odpowiedzialne za wyznaczanie kierunków polityki rozważają, jak tworzyć otoczenie sprzyjające innowacyjnej działalności przedsiębiorstw i tworzeniu nowych miejsc pracy, debata

formułowana jest zwykle w kategoriach słabych i mocnych stron z punktu widzenia przedsiębiorców. Obszary wiejskie stoją jednak przed szczególnymi wyzwaniami, z którymi także trzeba się uporać.

W przypadku wielu firm umiejscowionych na obszarach wiejskich, realizowanie strategii rozwoju nie dotyczy wyłącznie miejsca działalności, ale także procesu interakcji i integracji z otoczeniem. Nie chodzi w niej wyłącznie o eksploatację zasobów danego obszaru, ale także o włączenie przedsiębiorstwa do sieci powiązań i wymiany między podmiotami działającymi w regionie.

Zakładanie firm na obszarach wiejskich nie może być postrzegane jako zwyczajne tworzenie wartości dodanej lub sposób na realizację osobistych aspiracji, ale jako wypadkowa przemian zachodzących na danym obszarze. Znaczenia działalności gospodarczej nie można mierzyć jedynie liczbą utworzonych miejsc pracy: stanowi ona część większej całości i jako jej element może przyczynić się, w połączeniu z innymi czynnikami, do zrównoważonego rozwoju.

Nowe możliwości dla gospodarki wiejskiej

Takie wyzwania jak bezpieczeństwo żywnościowe, ochrona zasobów naturalnych i ekosystemów, walka ze zmianą klimatu i dostosowanie do niej, zainteresowanie lokalnymi systemami żywnościowymi oraz większa wzajemna zależność między miastem a wsią są źródłem nowych szans dla rozwoju wiejskiej przedsiębiorczości. Miejscami istotnymi z punktu widzenia zatrudnienia są, między innymi, przedsiębiorstwa prowadzące działalność rekreacyjną, oferujące usługi osobiste, usługi dla gospodarstw domowych lub usługi związane z kulturą, a także te działające w sektorze energii odnawialnej.

Na rozwój nowych przedsiębiorstw usługowych na obszarach wiejskich mają wpływ dwa czynniki: rosnący popyt na terenach nieodległych od ośrodków miejskich w wyniku napływu nowych mieszkańców (zjawisko znane jako urbanizacja wsi), a także zapotrzebowanie na dostępne usługi wśród

długoletnich mieszkańców. Aby odpowiedzieć na to zapotrzebowanie, w różnych miejscach podejmuje się innowacyjne inicjatywy. Na przykład w Holandii właściciele fermy mlecznej Kinderopvang „De Boerderij” Bragersweg, położonej w Geesteren, w prowincji Overijssel, zróznicowali swoją działalność, otwierając ośrodek opieki dziennej nad dziećmi. Działalność ośrodka nie tylko daje rolnikom możliwość osiągnięcia dodatkowego dochodu, ale także odpowiada na potrzebę młodych rodzin, zarówno tych, które mieszkają w okolicy od dawna, jak i tych, które niedawno porzuciły miasto w poszukiwaniu lepszej jakości życia.

Na obszarach wiejskich na znaczeniu zyskuje także sektory turystyki, rekreacji i kultury. Mieszkańców miast przyciągają na tych terenach te miejsca, gdzie są otwarte przestrzenie, przyroda i spokój, dające możliwość głębszej refleksji, wypoczynku, duchowego doświadczenia i odnowy więzi z naturą. Niektórzy pragną obcować z muzyką, literaturą, sztuką i architekturą, które tworzą część dziedzictwa kulturowego wsi w każdym

kraju. Inni z kolei są głodni wrażeń, niekiedy ekstremalnych, jakie daje uprawianie turystyki pieszej, wspinaczka, kajakarstwo, eksploracja jaskiń, polowanie i jazda na nartach. Potencjał gospodarczy kryje się także w parkach przygody, parkach dziecięcych, obiektach jeździeckich, a także w centrach, gdzie można zorganizować imprezę lub wydarzenie. Wszystkie te możliwości stanowią, zwłaszcza w atrakcyjnych rejonach, podstawę dla wzrostu sektorów turystyki wiejskiej i hotelarstwa, a także dla rozwoju społeczności osób, dla których wiejska posiadłość jest drugim domem lub emerytów osiedlających się na stałe poza miastem.

Na popularności zyskuje także idea agroturystyki – wakacji w gospodarstwie. Jednym z przykładów na udane przedsięwzięcie agroturystyczne jest „Les Amanins”, centrum ekologii rolniczej, mieszczące się we francuskim departamencie Drôme, które łączy funkcje gospodarstwa i ośrodka konferencyjnego. Ośrodek pełni także funkcję edukacyjną, jako że jego goście mogą poznawać nowoczesne praktyki rolnicze i brać w nich udział.

Kolejnym dynamicznie rozwijającym się sektorem na obszarach wiejskich jest wyspecjalizowana produkcja przemysłowa na małą skalę. Dobrym przykładem jest branża ekologicznego budownictwa i ekologicznych materiałów budowlanych, która rozwija się nie tylko dzięki powszechnemu występowaniu na terenach wiejskich zrównoważonych i przyjaznych dla środowiska rodzajów budulca (np. drewna), ale także dlatego, że przedsiębiorcy chętnie lokalizują swoją działalność na wsi.

Także w branży rolnej i przetwórstwa spożywczego wprowadzane są innowacyjne rozwiązania biznesowe, polegające na zastosowaniu nowych modeli produkcji i marketingu. Z takimi nowymi modelami łączą się inicjatywy związane z lokalną żywnością i krótkimi łańcuchami dostaw, budzące coraz większe zainteresowanie wśród producentów żywności, konsumentów i władz publicznych. Na przykład we Francji ministerstwo rolnictwa i żywności opracowało plan działania mający promować działalność produkcyjną

w krótkim łańcuchu dostaw. Takie łańcuchy postrzegać należy jako uzupełnienie istniejących „długich łańcuchów” i szansę dla producentów żywności, by zwiększyli swoje oddziaływanie społeczne i gospodarcze. Celem krótkich łańcuchów dostaw jest stworzenie rolnikom możliwości osiągnięcia godziwych dochodów i zachęcenie ich do różnicowania działalności, tak by nie byli zależni od jednego łańcucha dostaw.

Dzięki funkcjonowaniu w krótkich łańcuchach dostaw przedsiębiorstwa wiejskie mają szansę utrzymać się w dłuższym okresie, a działalność rolnicza na obszarach wiejskich może zostać zachowana. Powodzenie tego modelu zależy od dobrej organizacji wspólnych działań na szczeblu lokalnym, a także od sterowania popytem na danym terenie. Zdolność władz lokalnych i regionalnych do współpracy w tej dziedzinie z przedsiębiorcami może znacznie poprawić spójność społeczną, atrakcyjność i konkurencyjność obszarów wiejskich.

Zachęca się także gorąco do przetwórstwa w gospodarstwie i bezpośredniej sprzedaży produktów, w tym, na przykład, do wyrabiania domowych lodów i serów w gospodarstwach mlecznych, ponieważ jest to sposób na dodanie wartości produktom rolnym. Zwiększanie wydajności gospodarstw i przyrost pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich można osiągnąć przez otwarcie dostępu do rynków i gospodarek obszarów miejskich. Niezbędnym narzędziem w dziedzinie marketingu produktów jest często internet. Wyzwania, z jakimi mierzą się przedsiębiorstwa na obszarach wiejskich, zmuszają je ogólnie do innowacyjności (np. wykorzystania internetu do uzyskania dostępu do rynków dystrybucji). Przedsiębiorstwa wiejskie doświadczają często trudności w dostępie do rynków, a także do instrumentów finansowych i infrastruktury technicznej, dlatego, by się utrzymać, są zmuszone do wynajdywania nowych metod pracy i nowych sposobów sprzedaży.

© TIM HUDSON

Wspieranie działalności nowych firm w polityce rozwoju obszarów wiejskich

Przedsiębiorstwa wiejskie nie działają w próżni – rozwój nowej działalności gospodarczej na tych obszarach i polityka rozwoju obszarów wiejskich są ze sobą silnie powiązane. Ogólnounijne inicjatywy realizowane na obszarach wiejskich z zastosowaniem metody rozwoju lokalnego Leader wspomagają różnicowanie gospodarki wiejskiej, zwłaszcza w kierunku pozarolniczym. Realizacja tych europejskich inicjatyw wspierana jest za pośrednictwem krajowych, regionalnych i lokalnych strategii politycznych. Cechą łączącą wszystkie te strategie jest wspólna wizja i stosowanie terytorialnego raczej niż sektorowego podejścia do rozwoju obszarów wiejskich (wykraczającego poza dziedzinę rolnictwa i użytkowania gruntów).

Polityka rozwoju obszarów wiejskich przyczynia się także do osiągnięcia celów spójności społecznej i terytorialnej. Tworzenie warunków, w których innowacyjne firmy wiejskie mogą odnieść sukces, będzie wymagało nowych metod zarządzania obszarami wiejskimi i organizowania lokalnych rynków, a także zmian w zachowaniu konsumentów. Realizacja strategii rozwoju uzupełniana jest przez działalność organizacji pozarządowych, które pełnią funkcję pomysłodawców nowatorskich działań. Przykładowo we Francji wiejskie społeczności i instytucje je wspierające poszukują sposobów na usunięcie wszelkich możliwych barier dla tworzenia miejsc pracy na obszarach wiejskich. Jedną z takich barier jest wysoki koszt gruntów. Aby zniwelować tę przeszkodę, stworzono nową formę organizacji pod nazwą *Terre de liens* (<http://www.terredeliens.org>), organizacji nienastawionej na zysk, która zajmuje się pozyskiwaniem funduszy z zastosowaniem rozwiązań umożliwiających grupie korzystanie z wkładu jej poszczególnych członków – w tym przypadku w celu zbiorowego nabywania gruntów rolnych.

Tworzenie powiązań między przedsiębiorstwami wiejskimi a terenami miejskimi

Dla rozwoju przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarach wiejskich niezbędne są programy ukierunkowane konkretnie na nie. W ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich wprowadzane są środki, za pośrednictwem których wspomaga się powstanie nowych kierunków działalności przedsiębiorstw na tych obszarach i ich utrzymanie się w dalszej perspektywie. Przedsiębiorcy na wsi napotykają problemy, których nie doświadczają właściciele przedsiębiorstw w miastach, takie jak niska gęstość zaludnienia i większe oddalenie od rynków, a także utrudnienia w dostępie do informacji, siły roboczej i większości innych zasobów. Dlatego też przedsiębiorstwa wiejskie mogą skorzystać na nawiązywaniu relacji z obszarami miejskimi, by, na przykład, dostarczać miastom energię z odnawialnych źródeł, co może stać się nowym opłacalnym kierunkiem działalności gospodarczej dla społeczności wiejskich.

Energia odnawialna szansą dla przedsiębiorstw wiejskich

Sektor energetyki można także uznać za potencjalne źródło zatrudnienia i rozwoju gospodarczego – zwłaszcza branżę wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych. Obszary wiejskie w całej Europie w rzeczy samej dysponują cennymi zasobami, które można stosować do produkcji elektryczności lub ciepła. Nie każdy projekt energii odnawialnej można realizować na tych terenach, ale istnieją na nich możliwości związane z wytwarzaniem energii z biomasy, energią wiatrową, energią słoneczną i małymi elektrowniami wodnymi. W ostatnich latach stopniowo zwiększało się zużycie energii ze źródeł odnawialnych, a dostępne rozwiązania technologiczne gwarantują obecnie rentowność gospodarczą większości projektów, nawet tych działających na małą skalę.

Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych – poza tym, że niesie pozytywne skutki dla środowiska – to szansa ekonomiczna dla obszarów wiejskich, a projekty

w tej dziedzinie, polegające na ułatwianiu realizacji nowych przedsięwzięć gospodarczych, mogą stać się dla wielu regionów szansą na rozwój, bo zwiększają możliwości zatrudnienia wykwalifikowanych pracowników i są zachętą do osiedlania się na danym terenie. Wykorzystanie energii odnawialnej może także być sposobem na dostarczanie energii dla przedsiębiorstw działających na obszarach oddalonych, gdzie podłączenie do zwykłej sieci elektrycznej nie jest możliwe. Może również stanowić szansę na zbudowanie sieci powiązań i na dodawanie wartości istniejącym produktom. Na przykład w projekcie wytwarzania energii z biomasy można wykorzystywać surowiec pochodzący z przemysłu spożywczego, rolnictwa lub leśnictwa.

Wiele tego rodzaju projektów zostało zrealizowanych lokalnie przez prywatne podmioty i lokalne władze, na przykład, w gospodarstwie zajmującym się hodowlą trzody chlewnej Dotterel Cottage w Wielkiej Brytanii (Weaverthorpe, North Yorkshire) zakupiono turbinę wiatrową celem zmniejszenia wydatków na elektryczność. Napędza ona generator, a wytwarzany przez niego prąd wykorzystywany jest na miejscu i stanowi około 40% całkowitego zużycia energii w gospodarstwie. Ten system produkcji przynosi kilka pozytywnych skutków: pomaga właścicielom gospodarstwa oszczędzić pieniądze na rachunkach za elektryczność,

a dzięki obniżonym kosztom energii mogli oni zróżnicować działalność gospodarstwa (kupując m.in. nowe młyny zbożowe).

Dystrybucja produktów rolno-spożywczych

Przedsiębiorstwa działające na obszarach wiejskich muszą rozwiązać kwestię dystrybucji swoich wyrobów i nie chodzi tu tylko o dystrybucję na samych tych obszarach lub do obszarów oddalonych, ale także o rozprowadzanie produktów na terenach miejskich. Wiele przedsiębiorstw na wsiach rozwija się przecież dzięki popytowi w miastach. Dystrybucja może przyjąć dwie formy: krótkiego lub długiego łańcucha dostaw, jednak w obu przypadkach wymaga to stworzenia przez przedsiębiorcę konkretnej struktury dystrybucji na danym obszarze.

Zajęcie się dystrybucją może być zatem realną szansą dla przedsiębiorców na obszarach wiejskich. Obiekty produkcyjne i przetwórcze przedsiębiorstw są zwykle oddzielnie zlokalizowane, a rozwój własnej działalności dystrybucyjnej może pomóc lokalnym firmom poprawić strukturę dostaw. Rezultatem byłyby korzyści dla producentów, przez zdobycie lepszego dostępu do rynków, a tym samym zwiększenie popytu. To także ważne z punktu widzenia regionu, ponieważ pobudza aktywność gospodarczą i zachęca do rozwoju nowej działalności.

W ramach zlokalizowanego we Francji projektu pod nazwą „Auvergne Bio distribution” kilku producentów żywności zebrało się, by świadczyć wspólnie usługi zbiorowego żywienia. Projekt okazał się sukcesem zarówno z punktu widzenia lokalnych władz (odpowiedzialnych za żywienie), jak i producentów, którzy mogli zwiększyć produkcję. W uznaniu sukcesu, jaki odniosła ta inicjatywa, przyłączyło się do niej kilku innych producentów, co pomogło także poprawić strukturę sektora żywności ekologicznej w regionie.

Wyzwania, z którymi mierzą się obszary wiejskie w całej Europie, skłoniły podmioty gospodarcze do różnicowania swojej działalności lub do inwestowania w nowe jej rodzaje. Nowa działalność firm jest nie tylko związana z sektorem rolnym, ale także z sektorami przemysłowym i usługowym. Mierzenie się z trudnościami, takimi jak lokalizacja na oddalonych terenach, zmusiło firmy do korzystania z nowatorskich narzędzi, takich jak internet, lub do rozwoju nowych modeli organizacji (na przykład krótkich łańcuchów dostaw). Ze względu na potencjalną rolę tych nowych przedsięwzięć gospodarczych w zwiększeniu atrakcyjności danego regionu, w ich rozwijaniu uczestniczyły także władze lokalne. Po tym, jak zorganizują swoją działalność na danym obszarze, firmy te muszą stworzyć lub wzmocnić swoje powiązania z obszarami miejskimi, gdzie rynek pracy i rynek konsumencki są większe.

Wymiar społeczny przedsiębiorczości na obszarach wiejskich Włoch

Wymiar społeczny rolnictwa można określić jako jego zdolność do wywoływania procesów integracji osób z różnych grup, z użyciem lokalnych zasobów, a także do zwiększania spójności społecznej i odpowiadania na konkretne potrzeby poszczególnych grup. Rolnictwo społeczne może poprawić rentowność obszarów wiejskich przez zaoferowanie nowych możliwości różnicowania działalności gospodarczej.

Włochy po II wojnie światowej były nadal w dużej mierze krajem rolniczym, którego ludność w większości zatrudniona była w rolnictwie. Rola społeczna rolnictwa w tamtych czasach polegała na produkcji na własne potrzeby. Unowocześnienie rolnictwa przez mechanizację, powszechne stosowanie nawozów i środków ochrony roślin, zwiększyło wydajność tak, że przekroczyła ona poziom zapewniający jedynie utrzymanie rolnika i jego rodziny. Zmieniło także obraz społeczny sektora. Obszary peryferyjne były porzucane, a migracja

do miast i miasteczek doprowadziła do wyludnienia obszarów wiejskich, co spowodowało w rezultacie głęboką przemianę w stosunkach między społeczeństwem a terenami wiejskimi. Wielu zaczęło postrzegać obszary wiejskie jako nieatrakcyjne odludzia i utraciło wiedzę na temat praktyk rolnych. W wyniku tego wkład rolnictwa w tworzenie wartości dodanej i zatrudnienie został znacznie ograniczony, a jego rola społeczna zmniejszyła się.

W latach 70. kontrowersyjne kwestie związane z intensywnymi praktykami

gospodarowania – np. zanieczyszczenie, erozja gleby, niski poziom dobrostanu zwierząt – zwróciły uwagę na wtórne skutki rolniczych procesów produkcyjnych, a coraz większa liczba osób zaczęła interesować się „wielofunkcyjnością” rolnictwa. Drugorzędne funkcje rolnictwa obejmowały także jego aspekt społeczny oraz kwestie środowiskowe. Wymiar społeczny rolnictwa można określić jako jego zdolność do wywoływania procesów integracji osób należących do określonej grupy docelowej, np. osób z niepełnosprawnością fizyczną lub psychiczną, dzieci, osób starszych, osób

dotkniętych wykluczeniem społecznym – np. (byłych) narkomanów lub więźniów, wykluczonych ze społeczeństwa kobiet czy młodych ludzi itp. – i odpowiadania na ich konkretne potrzeby, a tym samym do zwiększania spójności społecznej z wykorzystaniem lokalnych zasobów. Innymi słowy, rolnictwo społeczne to innowacyjna metoda na odnowienie zdolności tradycyjnego rolnictwa do włączania każdego w prace gospodarskie niezależnie od jego wieku, płci i umiejętności.

Rolnictwo społeczne może pełnić funkcje w zakresie:

- **pracy i szkolenia** – w oparciu o możliwości, jakie daje rolnictwo, dla zatrudnienia i osiągnięcia dochodu przez osoby będące w niekorzystnej sytuacji;
- **rekreacji i poprawy jakości życia** – co obejmuje głównie nieodpłatne przyznawanie osobom starszym, często przez gminy, niewielkich działek w celu dania im możliwości rekreacji i kontaktów towarzyskich z sąsiadami;
- **edukacji** – organizowanie działań służących szerzeniu wiedzy na temat praktyk rolnych i kultury wsi, a także

wiedzy dotyczącej środowiska naturalnego wśród młodych ludzi (np. zakładanie mini gospodarstw w miastach, ogródków szkolnych uprawianych przez uczniów itp.);

- **świadczeniu usług dla ludności na obszarach wiejskich** – zakładaniu przedszkoli, ośrodków wypoczynku letniego dla dzieci, domów opieki dla osób starszych. Mają one bardzo istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, jako że brak usług w połączeniu z ograniczonymi możliwościami znalezienia pracy jest jednym z głównych powodów wyludniania się obszarów wiejskich.
- **terapii i rehabilitacji** – rolnictwo może być także sposobem na poprawę samopoczucia osób z problemami psychicznymi i innymi problemami zdrowotnymi. Rolnicza działalność terapeutyczna może być prowadzona w samych gospodarstwach albo w ośrodkach leczenia, w oparciu o pomoc i wiedzę rolników. Taka działalność każdorazowo planowana jest przez ekspertów w dziedzinie zdrowia (psychologów, psychiatrów itp.), a gdy nie kierują nią bezpośrednio eksperci w dziedzinie zdrowia, realizowana

jest pod nadzorem instytucji odpowiedzialnych za opiekę zdrowotną.

Wszystkie powyższe funkcje stanowią istotny wkład w życie całego włoskiego społeczeństwa. Działalność rolnictwa społecznego obecnie promowana jest zarówno przez stowarzyszenie Rete delle Fattorie Sociali (Sieć Rolnictwa Społecznego), jak i przez „Wspólnotę Praktyk”, wspieraną przez regiony Toskanii i Lazio.

Włoskie doświadczenie rolnictwa społecznego

We Włoszech usługi projektowane pod kątem włączenia do społeczeństwa osób z zaburzeniami psychicznymi zostały opracowane już we wczesnych latach 70. W tamtym czasie rolnictwo społeczne oparte było w głównej mierze na ideach ruchów społecznych 1968 r. i innych opartych na wspólnotowości inicjatywach i spółdzielniach społecznych z tamtego okresu (w tym na koncepcji szkoły w Barbianie w Toskanii i Wspólnocie Capodarco w Rzymie).

© TIM HUDSON

W następstwie zmian w ustawodawstwie w 1991 r. spółdzielnie we Włoszech podzielono na spółdzielnie typu A, świadczące usługi edukacyjne, społeczne i medyczne i spółdzielnie typu B, mające na celu poprawę perspektyw zatrudnienia osób w niekorzystnej sytuacji. Dopuszczalne jest także zakładanie ośrodków typu mieszanego. Dzisiaj w sektorze rolniczym działa około 30% spółdzielni typu B lub typu mieszanego.

Występuje także zwiększone zainteresowanie inicjatywami sektora prywatnego (gospodarstw komercyjnych) dotyczącymi rolnictwa społecznego, realizowanymi we współpracy z lokalnymi władzami publicznymi (np. instytucjami opieki zdrowotnej, edukacyjnymi lub organami wymiaru sprawiedliwości).

Mimo braku oficjalnych danych na temat rolnictwa społecznego we Włoszech szacuje się, że w tego rodzaju działalność zaangażowanych jest ponad 1000 gospodarstw, w tym około 250 w Toskanii.

W takich dziedzinach jak szkolenia, pośrednictwo pracy, zatrudnienie, ogrodnictwo terapeutyczne i inne obejmujące

hodowlę zwierząt lub roślin formy leczenia, a także w dziedzinie edukacji i opieki na dziećmi, osiągnięto ogromne postępy. Niektóre inicjatywy ukierunkowane są na konkretną grupę, a inne są nastawione na wielu różnych odbiorców (oferują różne usługi odpowiadające na różne potrzeby). We Włoszech inicjatywy nastawione na zatrudnienie skierowane są do osób z różnymi problemami i niepełnosprawnościami: umiarkowaną niepełnosprawnością ruchową, zaburzeniami zdrowia psychicznego i problemami w nauce lub do osób dotkniętych wykluczeniem społecznym.

Tego typu modele rolnictwa społecznego mogą obejmować pełne spektrum działalności rolniczej: od produkcji warzyw, win i oliwy po hodowlę zwierząt, wyrobienie lub sprzedaż wyrobów mleczarskich w gospodarstwie, a nawet pracę w otwieranych przy gospodarstwach restauracjach. W ten sposób uczestnicy mają szansę rozwinąć swoje zdolności i umiejętności, poprawić relacje społeczne i ograniczyć czas przeznaczony na opiekę medyczną w warunkach szpitalnych lub pozaszpitalnych. Doświadczenia te mają szczególnie istotne znaczenie na obszarach podmiejskich, gdzie dostęp do

usług opieki społecznej lub zdrowotnej jest przeważnie niewystarczający.

Najważniejszą być może lekcją, jaką wyciągnąć można z doświadczeń Włochów dotyczących rolnictwa społecznego, jest znaczenie produkowania i sprzedawania czegoś namacalnego, zarówno z punktu widzenia osób w niekorzystnej sytuacji, jak i rolników. Na tym doświadczeniu zyskują zarówno osoby w niekorzystnej sytuacji, jak i rolnicy, którzy są w stanie osiągać stabilny dochód z takiej działalności.

Skutki rolnictwa społecznego

Rolnictwo społeczne można uznać za dziedzinę służącą różnicowaniu działalności gospodarczej na wsi, która zwiększa dochody gospodarstw i przyczynia się do poprawy sytuacji społecznej osób w niekorzystnej sytuacji, przy okazji poprawiając wizerunek rolnictwa w oczach społeczeństwa. Jednocześnie, jako że rolnictwo społeczne dotyczy samopoczucia jednostki i opieki nad nią, wymaga ścisłego stosowania się do odpowiednich standardów i procedur, aby chronić zdrowie i interes osób korzystających z takiego rozwiązania.

Obecnie nie są jeszcze dostępne badania ilościowe dotyczące korzyści z takich praktyk dla uczestników i wpływu na obszary wiejskie. Ministerstwo Rolnictwa Włoch finansuje jednak obecnie projekt¹ koordynowany przez Krajowy Instytut Ekonomiki Rolnictwa (INEA) wraz z Istituto Superiore di Sanità, który jest wiodącą placówką wiedzy technicznej i naukowej włoskiej narodowej służby zdrowia, aby ocenić skuteczność działających w tym kraju „terapii ekologicznych”. Projekt ma na celu:

- ocenić możliwości rozwoju obszarów wiejskich wynikające z rolnictwa społecznego pod względem innowacyjnych usług socjoterapeutycznych, spójności społecznej i zrównoważonego rozwoju gospodarczego;
- przyczynić się do lepszego określenia strategii politycznych i instrumentów niezbędnych do upowszechniania praktyk rolnictwa społecznego;
- określić narzędzia do oceny poprawy poziomu dobrostanu jednostki wynikającej z uczestnictwa w działalności rolnictwa społecznego.

W ramach projektu zostaną zanalizowane zarówno cechy gospodarstw świadczących usługi społeczne, w celu opracowania nowych wielofunkcyjnych praktyk rolniczych, jak i skutki interwencji terapeutycznych. W ten sposób twórcy projektu pragną przyczynić się do zidentyfikowania nowych strategii terapeutycznych w dziedzinie zdrowia psychicznego, aby poszerzyć możliwości polityki w dziedzinie zdrowia.

Wstępne wyniki projektu pokazują, że rolnictwo społeczne może podnieść jakość życia uczestników i ich rodzin, zwiększając ich autonomię, dając im nowe możliwości i lepsze perspektywy na przyszłość. Rolnictwo społeczne przynosi także korzyści ekonomiczne: zmniejszenie wydatkowania publicznego na spożycie leków i liczby hospitalizowanych pacjentów, tworzenie nowych możliwości pracy na obszarach wiejskich, poprawa postrzegania gospodarstw rolnych i rolnictwa wśród społeczeństwa, budowanie sieci podmiotów, zwiększającej konkurencyjność obszarów wiejskich.

Pozytywny wpływ na obszarach wiejskich

Rolnictwo społeczne przyczyniło się do poszerzenia koncepcji roli rolnictwa w rozwoju obszarów wiejskich. Jako że brak usług społecznych jest jednym z powodów odpływu ludności z obszarów wiejskich, rolnictwo społeczne może poprawić atrakcyjność tych terenów. Może także oferować nowe sposoby na różnicowanie działalności, prowadzące do zwiększenia dochodów gospodarstwa, zapewniając przy tym istotne usługi dla osób, które należały do grup w niekorzystnej sytuacji lub wykluczonych społecznie. Aby dowiedzieć się więcej na temat pozytywnych skutków, jakie płyną z rolnictwa społecznego pod względem włączenia społecznego i korzyści ekonomicznych, należy zapoznać się z artykułem poświęconym projektowi SOFAR, dotyczącemu usług społecznych w wielofunkcyjnych gospodarstwach w numerze 6 Przeglądu Wiejskiego (strony 63–65).

¹ http://www.inea.it/public/it/progetti_attivita.php?action=3&id=1422

Siły napędowe przedsiębiorczości wiejskiej – jak pokonać przeszkody

Założenie firmy i rozwinięcie jej działalności zawsze i wszędzie będzie wyzwaniem. Istnieje wiele przeszkód dla zakładania i rozwoju przedsiębiorstw, które mogą ograniczać nawet najbardziej oddanych i pracowitych przedsiębiorców. Aby rozwinąć przedsiębiorczość i zachęcić do nowych przedsięwzięć biznesowych trzeba dowiedzieć się więcej na temat tych przeszkód i sposobów ich pokonywania.

Powszechnie uznaje się, że udana promocja i wspieranie przedsiębiorczości nie opierają się wyłącznie na obecności przedsiębiorczych jednostek w danej społeczności lub na danym obszarze. Zależą także od znacznie szerszego kontekstu społeczno-ekonomicznego, w którym prowadzone są przedsięwzięcia gospodarcze.

Ten szerszy kontekst często określany jest w różnych opiniach mianem „otoczenia biznesu” czyli zbioru wzajemnie

ze sobą powiązanych czynników, które sprzyjają innowacji, podejmowaniu ryzyka, a także powstawaniu i wzrostowi nowych przedsiębiorstw. Obejmuje ono, na przykład, różne źródła informacji, dostawców zasobów, rynki, technologie i licznych pośredników, którzy ułatwiają procesy związane z zakładaniem i rozwijaniem firmy. Te różne czynniki często ze sobą współgrają. Zatem, aby poprawić warunki dla przedsiębiorstw, nie wystarczy jedynie zadbać o to, by wszystkie niezbędne czynniki występowały w danym

miejscu, ale także by współgrały ze sobą w odpowiedni sposób.

Rozumienie wyzwań i przeszkód wiążących się z różnymi aspektami otoczenia biznesu jest szczególnie istotne na obszarach wiejskich, gdzie przedsiębiorcza jednostka – obecny lub potencjalny przedsiębiorca – napotyka na szczególne uwarunkowania gospodarcze i szczególną charakterystykę przedsiębiorstw wiejskich.

Najczęstsze bariery dla przedsiębiorczości na obszarach wiejskich państw członkowskich UE podzielić można na trzy główne kategorie: te związane z niewielkim rozmiarem, niską gęstością zaludnienia i oddaleniem gmin wiejskich, ze składem społecznym i ekonomicznym ich społeczności oraz z charakterystyką ich wewnętrznych i zewnętrznych powiązań.

Konkretne problemy, z którymi muszą się mierzyć wiejscy przedsiębiorcy, łączą się z:

- długotrwałym spadkiem dochodów w rolnictwie w połączeniu z dodatkowym wpływem pogorszenia koniunktury gospodarczej w ostatnich latach;
- lokalnymi wzorcami zachowań i kulturą (w tym dotyczącymi życia rodzinnego), które mogą nie sprzyjać przedsiębiorczości;
- nadmierną biurokracją, z którą wiąże się zakładanie i rozwój firmy;
- większym oddaleniem od rynków i obszarów produkcji oraz ograniczonymi połączeniami z rynkami miejskimi i globalnymi;
- niewielkimi rozmiarami i gęstością zaludnienia społeczności wiejskich oraz w wyniku tego, ograniczonym popytem lokalnym, który utrudnia przedsiębiorstwom wiejskim osiągnięcie korzyści skali i zwiększenie wydajności;
- trudnościami w pozyskaniu wystarczającego kapitału podwyższonego ryzyka;
- ogólnym brakiem zróżnicowania działalności gospodarczej;
- brakiem innych przedsiębiorców i sieci kontaktów między nimi;
- brakiem klastrów przemysłowych na większości obszarów wiejskich;
- trudnościami w pozyskaniu wykwalifikowanej siły roboczej.

W ramach unijnego 6. programu ramowego w 2008 r. ukończono projekt badawczy pod nazwą „Rozwijanie umiejętności europejskich rolników w dziedzinie przedsiębiorczości” (ESoF)¹. Szczegółowy opis projektu przedstawiony jest w rozdziale niniejszej publikacji poświęconym badaniom nad obszarami wiejskimi, a jego wyniki mają duże znaczenie dla rozważań nad przeszkodami dla działalności przedsiębiorstw na wsi.

W skrócie projekt miał na celu zbadanie czynników ekonomicznych, społecznych i kulturowych, które stoją na drodze rozwoju umiejętności rolników w zakresie przedsiębiorczości i tych, które sprzyjają rozwojowi tych kompetencji, w celu sformułowania zaleceń dla przyszłych działań.

Projekt ESoF dokonał istotnego rozróżnienia między:

1. **zewnętrznym otoczeniem przedsiębiorstw** – otoczeniem społecznym i ekonomicznym, w jakim rolnicy prowadzą działalność, w tym wpływem zmian dotyczących globalizacji rynków, unijnych i krajowych strategii politycznych, popytu konsumentów, łańcuchów dostaw, środowiska, klimatu i energii;
2. **wewnętrznym otoczeniem przedsiębiorstw** – czyli umiejętnościami, możliwościami i kompetencjami rolników, które zostały następnie podzielone na dwa główne zbiory:
 - umiejętności prowadzenia działalności niezbędne do zachowania rentowności gospodarstwa – wiedza specjalistyczna w danej branży i kompetencje zarządcze,
 - umiejętności potrzebne do tego, by wprowadzać nowatorskie rozwiązania i radzić sobie ze zmianą – umiejętność dostrzegania możliwości, planowania strategicznego i tworzenia sieci kontaktów.

Według profesora Gerarda McElwee z Uniwersytetu Nottingham Trent w Wielkiej Brytanii, głównego badacza projektu ESoF – „rozwijanie zarówno zewnętrznego, jak i wewnętrznego otoczenia biznesu jest niezbędne, aby na obszarach wiejskich mogły powstać różnorodne przedsiębiorstwa”.

W badaniu KSOW w maju 2010 r.² również podjęto tę kwestię. W wynikach badania, a także po przeglądzie innych prac, podkreślono następujące główne zagadnienia, na których należy się skupić, wspierając przedsiębiorczość na obszarach wiejskich:

1. rozwijanie wewnętrznego otoczenia wiejskich przedsiębiorstw i wsparcie obecnych i potencjalnych przedsiębiorców w nabywaniu umiejętności i pewności siebie niezbędnych, by mogli realizować swoje pomysły. Rozwój ten obejmuje:

- lepszy dostęp do informacji, w tym więcej biuletynów, ulotek, stron internetowych, usług doradztwa i informowania – pod warunkiem że informacje będą dostarczane na czas. Wyrażono także zapotrzebowanie na publikację opracowań dotyczących najlepszych praktyk / ważnych doświadczeń w tej dziedzinie;
- więcej wskazówek dotyczących istniejących systemów wsparcia i więcej dostępnych informacji dotyczących przepisów i strategii politycznych w tej dziedzinie. Powyższe kwestie zostały uznane za niezbędne zarówno dla nowych, jak i obecnych przedsiębiorców;
- kursy szkoleniowe dotyczące zarządzania przedsiębiorstwem w celu dopilnowania, aby twórcze podejście i innowacyjność, które znaleźć można u mieszkańców obszarów wiejskich, szły w parze z umiejętnością udanej

© TIM HUDSON

1 Zob. <http://www.esofarmers.org>

2 Zob. http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=A502C17B-B074-2913-E9E0-F1AC79AE55C0

realizacji pomysłów na działalność. Obejmuje to szkolenie dotyczące przygotowania biznesplanu, gdyż oczekuje się, że dzięki planom lepszej jakości łatwiej będzie wiejskim przedsiębiorcom pozyskać kapitał;

- kursy szkoleniowe dotyczące różnych aspektów innowacyjności, zarządzania zmianą, podejmowania ryzyka i kreatywności, aby rozwinąć przedsiębiorcze talenty jednostek, zwłaszcza młodych ludzi. Istotne jest jednak organizowanie szkoleń w oparciu o konkretne potrzeby określone na szczeblu lokalnym, gdyż mogą się one znacznie różnić pomiędzy regionami i mikroregionami;
- tworzenie sieci kontaktów między przedsiębiorcami, aby zapewnić wzajemne wsparcie przez opiekę i dzielenie się najlepszymi praktykami;
- zapewnienie przedsiębiorcom bieżącej pomocy technicznej, ukierunkowanej konkretnie na zarządzanie rozwojem i ekspansją ich firm.

2. rozwijanie zewnętrznego otoczenia przedsiębiorstw wiejskich jest nieco bardziej skomplikowane, jako że wiele

złożonych problemów trudno rozwiązać na poziomie lokalnym lub jest to niemożliwe. Określono następujące główne potrzeby:

- lepszy dostęp do finansowania, dopasowany do lokalnych uwarunkowań;
- zmiana nastawienia instytucji udzielających finansowania z unikania ryzyka i tworzenia obciążeń administracyjnych na skuteczne zarządzanie ryzykiem i koncentrację na wynikach;
- wykorzystywanie wiedzy lokalnej na każdym etapie opracowywania, realizacji i oceny polityki;
- dostosowywanie tempa zatwierdzania pomocy finansowej i płatności do tempa rozwoju przedsiębiorstwa;
- zadbanie o to, by pozostali członkowie danej społeczności rozumieli działalność przedsiębiorców, w tym ryzyko niepowodzenia takich przedsięwzięć, i ją wspierali;
- rozwijanie lepszej komunikacji między podmiotami na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym, aby dopilnować możliwości spełnienia potrzeb przedsiębiorców.

Badania w państwach członkowskich

W ramach badania zrealizowanego z udziałem przedstawicieli KSOW w 2010 r. zebrano dane z czterech różnych państw członkowskich – Szwecji, Holandii, Estonii i Węgier – dotyczące przykładów istniejących instrumentów wsparcia przedsiębiorców wiejskich, w tym zarówno tych, które są finansowane z EFRROW, jak i tych niewspomaganych ze środków tego funduszu. Przykładem bardziej innowacyjnego podejścia do wspierania i rozwijania wewnętrznego otoczenia dla biznesu jest Regionalny Instytut Przedsiębiorców w Holandii wspierany przez holenderski program Leader, który udziela doradztwa technicznego z różnych dziedzin nowozakładanym i działającym już firmom. Z Holandii pochodzi także projekt Hoogeland MKB, który zajmuje się wspomaganie przedsiębiorców na różne sposoby, w tym przez pomoc w tworzeniu sieci i nawiązywaniu bliższych stosunków z lokalnymi władzami samorządowymi oraz udzielanie wsparcia materialnego przyszłym przedsiębiorcom, którzy

© TIM HUDSON

© TIM HUDSON

zamierzają rozwinąć działalność na małą skalę na obszarach wiejskich.

Szwecja dysponuje krajowym programem opracowanym w celu zachęcania młodych ludzi do zakładania firm. Przy wsparciu regionalnej organizacji Doradców Młodych Przedsiębiorców młodzi ludzie zachęceni są do tego, by w trakcie jednego roku szkolnego rozwinęli pomysł na działalność, opracowali biznesplan, założyli i poprowadzili swoją firmę. To pozwala im poznać i nabyć umiejętności niezbędne do prowadzenia firmy bez podejmowania ryzyka finansowego. Szwedzka federacja stowarzyszeń na rzecz kształcenia osób dorosłych także organizuje kółka i kursy szkoleniowe dla lokalnych grup rozwoju wsi i wiejskich społeczności w celu pobudzania przedsiębiorczości.

W kilku państwach członkowskich narzędzia wspierania i rozwijania szerszego zewnętrznego otoczenia przedsiębiorstw ukierunkowane są na stworzenie łatwiejszego dostępu do finansowania dopasowanego do lokalnych uwarunkowań. W Szwecji działa organizacja zapewniająca środki finansowe dla firm w regionie,

która uzupełnia ofertę sektora bankowego, udzielając dofinansowania konkretnie małym i nowozakładanym przedsiębiorstwom. Podobnie fundacja rozwoju obszarów wiejskich w Estonii udziela pożyczek i gwarancji przedsiębiorstwom na tych obszarach, na Węgrzech zaś uruchomiono program mikropożyczek, który zapewnia dostęp do kredytów na nabywanie maszyn, sprzętu, nowych usług i środków trwałych.

W ramach innego projektu węgierskiego dostępne są środki finansowe na inwestycje w sprzęt i obiekty niezbędne do przetwórstwa tradycyjnymi metodami. Pomoc finansowa udzielana przez lokalną grupę działania (LGD) skierowana jest do firm w wielu branżach, zarówno tych już działających, jak i tych dopiero zakładanych, w tym na prowadzenie sklepów spożywczych, uprawę sadów owocowych, ziół i roślin leczniczych.

W Szwecji program „czeków dla młodzieży” na założenie firmy daje młodym przedsiębiorcom, którzy chcą przetestować swoje pomysły na działalność, łatwy i szybki dostęp do załączkowego finansowania.

W ramach projektu „zintegrowanego zagospodarowania” regionu Wielkiej Niziny Węgierskiej, dofinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), wspierany jest rozwój lokalnej infrastruktury, produktów i atrakcji turystycznych, usług transportu publicznego, szkolnictwa podstawowego i średniego, a także podstawowej opieki zdrowotnej. Pomimo tego, że tylko miejscowości powyżej 5 tys. mieszkańców kwalifikują się do dofinansowania ze wsparcia EFRR przeznaczonego na inwestycje, przedsiębiorcy na sąsiadujących obszarach wiejskich także korzystają w znaczący sposób na poprawie infrastruktury miejskiej i warunków socjoekonomicznych. Równolegle dostępna jest również pomoc z EFRROW na inwestycje w liczniejszych miejscowościach wiejskich poniżej 5 tys. mieszkańców.

Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich a polityka przedakcesyjna UE

To nie przypadek, że na tych obszarach wiejskich, które tętnią życiem, występuje duża liczba przedsiębiorstw. Odnosi się to w równym stopniu do państw członkowskich UE i do tak zwanych krajów przedakcesyjnych, które zamierzają przystąpić do UE. Wysokie wskaźniki zatrudnienia i tętniące życiem społeczności są w dużym stopniu rezultatem aktywności przedsiębiorców.

Podobnie jak w UE duża część ludności w krajach przedakcesyjnych mieszka na obszarach wiejskich. Obszary wiejskie w tych krajach Bałkanów Zachodnich, które są w przededniu przystąpienia do UE, oraz w Turcji stoją w obliczu dodatkowych wyzwań: ich gospodarstwa są niewielkie, a technologie wykorzystywane w gospodarce są często przestarzałe, co utrudnia dostosowanie się rynków tych państw do coraz większego wystawienia na działanie rynku UE. Uwarunkowania te, w połączeniu z niewystarczającą infrastrukturą i usługami społecznymi, przyczyniają się do porzucania działalności rolniczej i odpływu ludności z obszarów wiejskich do miast.

Aby sprostać tym wyzwaniom (i pomóc ludności wiejskiej w wykorzystaniu możliwości rozwoju przedsiębiorstw), UE w dalszym ciągu wspiera rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w krajach przedakcesyjnych, traktując

to zadanie priorytetowo. Duża różnorodność wspieranych inicjatyw odzwierciedla wielką pomysłowość przedsiębiorców w tym regionie. Sukcesy są liczne, co zilustrować można dwoma przykładami pochodzącymi z byłej jugosłowiańskiej republiki Macedonii i z Serbii.

IPA – unijne wsparcie rozwoju w jednym instrumentcie

Od 2007 r. kraje kandydujące i potencjalne kraje kandydujące otrzymują ukierunkowane dofinansowanie i wsparcie unijne na spełnienie wszystkich wymogów UE dotyczących dostosowania przepisów za pośrednictwem jednego kanału – Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA). Wcześniej stosowano inne instrumenty polityki rozwojowej, w tym PHARE (na rozwój instytucjonalny, spójność gospodarczą i społeczną, współpracę transgraniczną), ISPA (na dużą infrastrukturę służącą ochronie środowiska

i infrastrukturę transportową), SAPARD (na rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich), CARDS (na wspieranie procesu stabilizacji i stowarzyszenia na Bałkanach Zachodnich) i podobne, choć odrębne, instrumenty przeznaczone dla Turcji.

Wszystkie procesy dostosowania wspierane są z puli środków finansowych wynoszącej 11,5 mld euro na lata 2007–2013 za pośrednictwem pięciu komponentów IPA: pomocy w okresie przejściowym i rozwoju instytucjonalnego, współpracy transgranicznej, rozwoju regionalnego, rozwoju zasobów ludzkich oraz rozwoju obszarów wiejskich.

W ramach każdego z pięciu komponentów IPA można wspomagać tworzenie i rozwój przedsiębiorstw na obszarach wiejskich, co wskazuje na znaczenie przedsiębiorczości. Oczywiście komponent rozwoju obszarów wiejskich (IPARD) jest ukierunkowany przede wszystkim na przedsiębiorstwa wiejskie i zatrudnienie.

Niszowa produkcja sera w byłej jugosłowiańskiej republice Macedonii (FYROM)

Drobni producenci żywności często mogą konkurować z większymi przez wyspecjalizowanie się w niszowych produktach i rynkach oraz ścisłą kontrolę kosztów. Podejście to okazało się doskonałym rozwiązaniem w przypadku małej mleczarni produkującej ser, która znajduje się w odległości około dwóch godzin jazdy samochodem na wschód od Skopje, stolicy byłej jugosłowiańskiej republiki Macedonii, w pobliżu granicy z Grecją i Bułgarią.

Przedsiębiorstwo Eko Mleko (dosłownie „ekologiczne mleko”) zostało założone w 2004 r. przez Živkę Łazarewa. Przetwarza się w nim 1500 litrów mleka dziennie i produkuje około 136 tys. kg sera rocznie – miękki biały ser krowi, twardy ser krowi, ser owczy, ser kozci, ser mieszany i lokalny przysmak o nazwie urda.

Przedsiębiorstwo złożyło wniosek o dotację w odpowiedzi na pierwsze zaproszenie do składania wniosków o dofinansowanie z IPARD w 2009 r., które dotyczyło środka 302 (różnicowanie i rozwój działalności gospodarczej na obszarach wiejskich), a konkretniej podśrodką służącego wspieraniu mikroprzedsiębiorstw. Celem była inwestycja w modernizację obiektów produkcyjnych, aby dostosować je do norm UE. Przedsiębiorstwo Eko Mleko zainwestowało łącznie 54 tys. euro (z czego 37,5% stanowiło dofinansowanie z UE) w nowe komory do przechowywania i dojrzewania sera, zainstalowanie wentylacji i klimatyzacji w pomieszczeniach produkcyjnych oraz w nowe przepierzenia.

W perspektywie średnioterminowej planowany jest wzrost produkcji o 60% oraz zwiększenie liczby miejsc pracy – obecnie jest ich sześć. Eko Mleko dostarcza produkty głównie do sklepów lokalnych, zaopatrując wierną klientelę w swój ser marki Konce. <http://www.ekomleko.mk/>

© ŽIVKO LAZAREV

Regionalne i transgraniczne tworzenie marki w Serbii

Region Banat leży na granicy serbsko-rumuńsko-węgierskiej i stanowi dobry przykład głębokich relacji kulturowych i historycznych, które wykraczają poza granice krajowe. Zdając sobie sprawę z możliwości współpracy oraz tworzenia marki produktów i usług, przedstawiciele tego starożytnego regionu pochodzący z różnych państw opracowali wspólny projekt. Uczestniczący w nim partnerzy serbscy otrzymali dofinansowanie w ramach unijnego programu CARDS.

Projekt ten zainicjowano w 2007 r. Jego zasadniczą koncepcją było promowanie żywności wysokiej jakości w regionie Banat z uwzględnieniem jego szczególnej tożsamości, wielokulturowych cech, tradycyjnych smaków i dziedzictwa. Cel ten realizuje się w dużej mierze przez szkolenie rolników w ramach dwóch stowarzyszeń, co ma na celu osiągnięcie zgodności z unijnymi i branżowymi normami żywnościowymi.

Utworzono działki pokazowe, aby zachęcić rolników do zróżnicowania produkcji w kierunku upraw takich warzyw i owoców, jak: truskawki, pomidory, śliwki, pigwy i morele, jak również po to, by poprawić jakość tradycyjnych plonów regionu Banat, takich jak: pszenica, kukurydza, słonecznik i buraki cukrowe. Wsparcie techniczne zapewniają specjaliści w dziedzinie ochrony roślin i eksperci uniwersyteccy.

W ramach inwestycji o wartości 250 tys. euro (w 80% finansowanej ze środków unijnych) zakupiono wyposażenie, w tym na przykład zbiorniki do mycia, rozgniatań i przechowywania, co umożliwiło rolnikom przygotowywanie surowców spożywczych na rynek. Dodatkowe promowanie kultury i dziedzictwa przyczynia się do wzbogacenia marki i wzmocnienia jej pozycji.

© SLAVKO GOLIC

Ponad 150 rolników i 40 producentów żywności przeszło już szkolenie w zakresie norm bezpieczeństwa żywności i środków dobrej praktyki rolniczej. Dzięki temu szkoleniu i chęci do innowacji ponad 20 rolników zróżnicowało swoją działalność, sadząc nowe sady owocowe. Kilka małych przedsiębiorstw rozwija również przetwórstwo warzyw i owoców, a strona internetowa www.banatfood.com odnotowuje coraz więcej odwiedzin.

Według serbskiego kierownika projektu Sławka Golića „projekt wykazał, że produkcja lepszej jakości prowadzi do wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy, co poprawia jakość życia, pomaga budować silniejsze społeczności lokalne i przyczynia się do zrównoważonego rozwoju”.

Wymiana wiedzy i doświadczenia we wdrażaniu PROW

Promowanie i rozwijanie przedsiębiorczości jest jednym z najważniejszych sposobów rozwiązywania problemów gospodarczych społeczności wiejskich. Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich nadal skupia uwagę jako narzędzie rozwoju obszarów wiejskich. Przedsiębiorczość jest szczególnie istotna dla wspierania obszarów wiejskich w mierzeniu się z problemem dramatycznego pogorszenia koniunktury gospodarczej, który dotyka wielu regionów Europy.

W marcu 2010 r. przedstawiciele kilku krajowych sieci obszarów wiejskich (KSOW) zebrali się w celu utworzenia inicjatywy tematycznej w zakresie przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Powyższa inicjatywa łączy te KSOW (obecnie około 16), które chcą dzielić się wiedzą i doświadczeniami dotyczącymi lepszych sposobów wspierania przedsiębiorstw i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w obecnych i przyszłych programach rozwoju obszarów wiejskich.

Jednym z pierwszych działań w ramach tej inicjatywy tematycznej było przygotowanie analizy kontekstowej, w której

ocenia się cechy i potrzeby przedsiębiorców wiejskich, a także narzędzia i formy wsparcia, które są obecnie dostępne do zaspokojenia tych potrzeb. Następnie zorganizowano warsztaty w Belgii i Niemczech. Doprowadziły one do pogrupowania kwestii do potencjalnego objęcia współpracą między KSOW według czterech głównych tematów:

1. narzędzia wsparcia przedsiębiorczości na obszarach wiejskich,
2. rozwijające się sektory gospodarki wiejskiej,
3. przełamywanie przeszkód dla przedsiębiorczości,
4. społeczne aspekty przedsiębiorczości.

Tematy te są przedmiotem dyskusji, mającej na celu określenie konkretnych działań, które mają zostać podjęte wspólnie przez KSOW. Na stronie internetowej ESROW utworzono również serwis Rural Entrepreneurship Gateway, aby zapewnić publiczny dostęp do istotnych informacji i zasobów.

Więcej informacji można znaleźć na stronie Rural Entrepreneurship Gateway EN RD pod adresem <http://enrd.ec.europa.eu/rural-entrepreneurship-gateway/>

Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich w Polsce

Pod koniec 2010 r. przeprowadzono średniookresową ocenę realizacji polskiego programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW) na lata 2007–2013. Ocena ta była w większości pozytywna. W odniesieniu do wdrożenia środka 311 (różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej) analiza wykazała szczególnie pozytywne wyniki pod względem tworzenia miejsc pracy. Zainteresowanie różnymi rodzajami działalności gospodarczej podejmowanymi w ramach środków wspierających tworzenie miejsc pracy na obszarach wiejskich wykazywano głównie w poprzednio określonych regionach. W ramach środka 312 (Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw) ocena PROW wykazała, że znaczną liczbę projektów związanych z działalnością turystyczną zrealizowano w województwach,

które są tradycyjnymi regionami wypoczynkowymi, głównie ze względu na warunki naturalne (np. województwo pomorskie i warmińsko-mazurskie). Poziom wydatków zależał od różnych czynników, zwłaszcza od wcześniejszego doświadczenia w realizacji programów. Niski poziom wsparcia w ramach podejścia Leader był spowodowany trwającym wyborem LGD oraz przygotowywaniem lokalnych strategii rozwoju do końca 2009 r. Dopiero potem można było publikować zaproszenia do składania ofert i do składania wniosków w ramach środka 413 inicjatywy Leader (Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju: jakość życia / różnicowanie) oraz przystąpić do wyboru beneficjentów końcowych i realizacji projektów.

Tabela. Realizacja finansowa EFRROW, Polska (maj 2011 r.)

Środek	Plan finansowy 2007–2013	%	Realizacja finansowa EFRROW
	EUR		% poziomu docelowego
311. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	259 185 000	1,9%	20,38 %
312. Wsparcie dla tworzenia i rozwoju działalności gospodarczej	767 687 700	5,7%	4,05 %
413. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju. Jakość życia	496 400 000	3,7%	1,90 %
Całkowita kwota w ramach PROW	13 398 928 156	100%	33,14 %

Źródło: www.minrol.gov.pl

Produkcja lodów jako sposób różnicowania w kierunku działalności nierolniczej

Beneficjentem jest rolnik posiadający gospodarstwo o powierzchni 30 ha. Omawiany projekt dotyczy produkcji lodów w oparciu o technologię produkcji i recepturę holenderskiej firmy prowadzącej działalność na skalę europejską, która opatentowała markę „Lody z Rolniczej Zagrody”.

W 2007 r. beneficjent postawił budynek o powierzchni 58 m², spełniający wymogi higieniczne i weterynaryjne. Dzięki przyznanej dotacji kupił maszyny i urządzenia do produkcji lodów oraz elementy wyposażenia lodziarni, w tym mikser ręczny, maszynę do produkcji lodów, lodówkę i zamrażarki. Pozwoliło to

utworzyć kompletną linię produkcyjną, która obecnie produkuje dziewięć litrów lodów na godzinę, a w skali miesiąca – 700 litrów. Część surowców do produkcji lodów, np. mleko, owoce i warzywa (truskawki, jabłka, wiśnie, czereśnie, pomidory koktajlowe i ogórki), pochodzi z własnego gospodarstwa beneficjenta. Lody produkowane są w 16 smakach, m.in. wiśniowo-czereśniowe, jabłkowo-malinowe, ogórkowe i pomidorowe. Beneficjent uzyskał prawo posługiwania się nazwą i logo „Lody z Rolniczej Zagrody”, a także prawo sprzedaży na wyłączność produktów na terenie powiatu toruńskiego. Lody sprzedawane są do restauracji oraz klientom indywidualnym.

O cypryjskim inżynierze, który został rolnikiem

W 1995 r. Kyriakos Pantziaros porzucił karierę inżyniera, aby przekwalifikować się na hodowlę zwierząt gospodarskich i produkcję wysokiej jakości mleka. Dzięki dofinansowaniu z EFRROW był w stanie założyć własne przedsiębiorstwo wiejskie i utworzyć nowe miejsca pracy.

Kyrriakos Pantziaros pochodzi z rodziny zamieszkałej we wsi Athienou, w pobliżu Nikozji na Cyprze. Odkąd miał sześć lat pomagał w gospodarstwie hodowlanym ojca. Opuścił Cypr, aby studiować inżynierię, a następnie podjął studia magisterskie na kierunku finanse, by ostatecznie powrócić z całą zdobytą wiedzą do rodzinnego przedsiębiorstwa.

Po ukończeniu studiów w 1992 r. powrócił na Cypr, aby pracować jako inżynier – w zawodzie, który sam sobie wybrał. Długa rodzinna tradycja hodowli zwierząt gospodarskich oraz nieodłączne poczucie

obowiązku, by utrzymać sprawne i dochodowe przedsiębiorstwo, spowodowały jednak, że w 1995 r. porzucił karierę inżyniera i zajął się hodowlą. Od tego czasu jego przedsiębiorstwo rolne rozwinęło się zarówno pod względem skali działalności, jak i jakości produktów. Duch przedsiębiorczości właściciela popycha go do nieustannego dostosowywania gospodarstwa do aktualnych zmian na rynku i nowych technologii. Według Kyriakosa Pantziarosa „wiedzę można zabrać wszędzie”, on zaś postanowił przywieźć ją z powrotem do firmy, która stała się inspiracją dla jego ambicji w dziedzinie przedsiębiorczości.

Obecnie w gospodarstwie hodowanych jest 200 krów na potrzeby produkcji mleka, a na powierzchni 1 200 ha uprawia się paszę dla zwierząt. Aby zaspokoić potrzeby gospodarstwa, podobną ilość paszy trzeba również zakupić. W ramach cypryjskiego programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW) Kyriakos Pantziaros otrzymał dotację na zakup nowego ciągnika i nowoczesnej prasy do belowania, czyli maszyny służącej do prasowania pociętego siana w zbite bele, które łatwo przenosić, transportować i przechowywać.

Wpływ wsparcia rozwoju obszarów wiejskich na przedsiębiorczość

Kyriakos Pantziaros nie po raz pierwszy wprowadza ulepszenia w gospodarstwie. Motywacją dla każdego udoskonalenia była chęć obniżenia kosztów oraz zwiększenia wydajności i konkurencyjności. Kiedy w 1995 r. Kyriakos Pantziaros zaczął prowadzić przedsiębiorstwo, zwiększył kwotę mleczną przysługującą gospodarstwu z 400 ton do 1500 ton. W celu rozwinęcia działalności zakupił dodatkowe kwoty mleczne, co pozwoliło mu zwiększyć maksymalną ilość mleka, którą mógł sprzedać rocznie bez opłat. Zakup kwot mlecznych powiązany był z innymi inwestycjami, które Kyriakos Pantziaros finansował zarówno ze środków unijnych, jak i własnych, co wskazuje na wystąpienie wyraźnego efektu dźwigni – wsparcie finansowe UE skłoniło go do poczynienia dodatkowych nakładów.

Kyriakos Pantziaros po raz pierwszy uzyskał dofinansowanie unijne w ramach PROW na lata 2004–2006. Przeznaczone było na zakup maszyny do cięcia

i mieszania trawy. W tym samym czasie z własnych środków przeprowadził również modernizację budynków, w tym obiektów służących do przechowywania żywności. Niedawno uzyskał dodatkowe środki unijne w ramach PROW na lata 2007–2013, przeznaczone na dalszą modernizację maszyn w gospodarstwie. Jego główną motywacją stanowiło „ciągłe podnoszenie wydajności i opłacalności, aby umożliwić jednocześnie rozwój i zachowanie konkurencyjności gospodarstwa”.

Główna zmiana, jaka zaszła w gospodarstwie hodowlanym, polegała na wprowadzeniu najnowocześniejszych technologii i wyposażenia, co umożliwiło zwiększenie wydajności produkcji, tj. obniżenie kosztów i poprawienie jakości.

Nowoczesna technologia ma zasadnicze znaczenie dla wszystkich etapów produkcji mleka – od inseminacji po udój (procesy te są obecnie skomputeryzowane), a także dla ciągłego monitorowania stanu zdrowia krów przez weterynarza. Proces karmienia, od uprawy po zbieranie, przetwarzanie, przechowywanie i zużycie paszy, również odbywa się z wykorzystaniem

nowoczesnych urządzeń. Część z nich nabyto dzięki wsparciu na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. W rezultacie „na rynek dostarcza się z gospodarstwa wyższej jakości mleko i produkty mleczne, a perspektywy rozwoju gospodarstwa są obiecujące”.

Rozwój przedsiębiorstwa doprowadził również do utworzenia lokalnych miejsc pracy, zarówno stałych, jak i sezonowych. „Ten rodzaj działalności wymaga intensywnych nakładów pracy ludzkiej w określonych porach dnia, nie tylko sezonowo”. Pracownicy zatrudnieni na stałe mogą elastycznie regulować swoje godziny pracy w zależności od potrzeb gospodarstwa. Na przykład dojenie odbywa się bardzo wcześnie rano i wczesnym popołudniem. W rezultacie wśród pracowników rozwija się poczucie, że są częścią przedsiębiorstwa, a zatem i większe poczucie odpowiedzialności.

Najważniejsze czynniki sukcesu dla wiejskich przedsiębiorców

„Odnoszący sukcesy przedsiębiorca wiejski zawsze musi zdawać sobie sprawę z możliwości, które mogą posłużyć ulepszeniu jego przedsiębiorstwa, i być osobiście zaangażowany w maksymalizację tych możliwości”. Kyriakos Pantziaros zainwestował swój czas i prywatne środki w działalność, do której miał przekonanie. Wsparcie rozwoju obszarów wiejskich przyczyniło się do zwiększenia jego już i tak silnej motywacji do wyróżniania się w hodowli i dostarczania wysokiej jakości produktów na coraz bardziej konkurencyjny rynek.

Kyriakos Pantziaros jest członkiem związku hodowców bydła z Athienou i ogólnocypryjskiej organizacji hodowców bydła. „Praktycznie wszyscy członkowie tych organizacji otrzymali na jakimś etapie unijne wsparcie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich” – wyjaśnia, aby podkreślić „znaczenie tworzenia sieci kontaktów i synergii przez sieci producentów na danym obszarze”. We wsi Athienou znajduje się około 20 gospodarstw hodowlanych,

w których hodowanych jest średnio po 150 krów. Najważniejszym czynnikiem decydującym o sukcesie Kyriakosa Pantziarosa i innych hodowców na tym obszarze była zdolność organizowania się w grupy. W rezultacie przepływ informacji i wymiana doświadczeń odbywają się szybciej i efektywniej, a wszyscy dowiadują się o możliwościach od siebie nawzajem. „Te lokalne sieci działają jako kanały do promocji i informacji, które umożliwiają rolnikom orientowanie się na bieżąco w możliwościach finansowania rozwoju obszarów wiejskich, a także w innych kwestiach lub problemach stojących przed sektorem”.

Planowanie działalności gospodarstwa i zarządzanie gospodarstwem w celu zapewnienia optymalizacji pracy ma zasadnicze znaczenie dla powodzenia przedsiębiorcy. Jako hodowca bydła Kyriakos Pantziaros przeznaczają 30–35% czasu pracy na kwestie genetyczne (zapewnienie wysokiej jakości nasienia i ochronę ras lokalnych), a 65–70% na zarządzanie gospodarstwem. To ostatnie obejmuje monitorowanie dobrostanu zwierząt, w tym żywienia, zdrowia i warunków higienicznych.

Wyciągnięte wnioski

„Musisz być naprawdę zainteresowany tym, co robisz, i musisz kochać swoją pracę” – radzi Kyriakos Pantziaros. Jeśli dbasz o swoje przedsiębiorstwo, łatwiej jest dostosować się do zmieniających się warunków rynkowych. „Ciągłe planowanie i staranne zarządzanie gospodarstwem mają decydujące znaczenie dla dostosowania produkcji do potrzeb i tendencji na rynku”. Hodowla bydła prowadzona przez Kyriakosa Pantziarosa osiągnęła wyjątkowy poziom jakości – produkowane mleko zawiera o 85% mniej drobnoustrojów, a zwierzęta mają o 50% mniej komórek chorobowych niż dopuszczają normy.

© KYRIAKOS PANTZIAROS

„Odnoszący sukcesy przedsiębiorca wiejski musi zawsze zdawać sobie sprawę z możliwości, które mogą posłużyć ulepszeniu jego przedsiębiorstwa, i być osobiście zaangażowany w maksymalne ich wykorzystanie.”

Kyriakos Pantziaros

Zwiększanie roli lokalnych społeczności na Litwie

Litewska ekspertka w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich, Guoda Burokienė, mówi o swoich doświadczeniach i bezpośrednim udziale w projektach finansowanych ze środków Leader, których celem było wzbogacenie życia społeczności wiejskich

Guoda Burokienė wychowała się w latach 70. i 80. ubiegłego wieku w małym mieście na Litwie, więc znała wyzwania stojące przed społecznościami wiejskimi. Dopiero po ukończeniu studiów w 1995 r. – kiedy zaczęła pracować z kobietami wiejskimi – zaczęła jednak dostrzegać potencjał programów rozwoju pod względem wzbogacania życia społeczności wiejskich. Guoda Burokienė jest zdania, że niektóre inicjatywy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich mogą być mniej

zbiurokratyzowane niż typowe programy rządowe czy unijne: „jeśli wykorzystać je w optymalny sposób, można za ich pośrednictwem zaspokoić potrzeby mieszkańców obszarów wiejskich i całych tutejszych społeczności; dzięki nim można dotrzeć do ludzi”.

Opisując wpływ gospodarczy i społeczny działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich na Litwie, Guoda Burokienė mówi: „Programy te przyczyniły się do rozwoju gminnych ośrodków, a te z kolei

doprowadziły do utworzenia ośrodków pomocy społecznej i ośrodków kultury. Jest to ważne dla ludności wiejskiej, ponieważ zanim wprowadzono programy rozwoju tego typu ośrodki istniały tylko w dużych miastach. Obecnie wielu młodych ludzi myśli o pozostaniu w swoich rodzinnych wsiach i miasteczkach. Mamy już spółdzielnie wiejskie, a ponadto stopniowo zaczynają powstawać przedsiębiorstwa społeczne”.

Najbardziej udane programy

Zdaniem Guody Burokiené inicjatywa Leader jest jednoznacznie najbardziej udaną istniejącą inicjatywą na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Jak twierdzi, kluczem do sukcesu jest prostota tej inicjatywy. „To był pierwszy program tego typu na Litwie. Umożliwił społecznościom sformułowanie swojej wizji i swoich potrzeb, a także opracowanie i wdrożenie własnych strategii rozwoju”.

Co ciekawe, podczas gdy oś Leader w programie rozwoju obszarów wiejskich (PROW) stanowi ważną część wkładu finansowego UE w rozwój obszarów wiejskich na Litwie, to Guoda Burokiené ceni sobie nie tylko tę pulę środków finansowych: „Naprawdę ważne było to, że inne kraje UE podzieliły się z nami swoim doświadczeniem”. Pozwoliło to Litwinom zobaczyć, w jaki sposób rozwój obszarów wiejskich może skutecznie wzmacniać pozycję lokalnych społeczności. „Byłam naprawdę pod wrażeniem modelu wiejskiego w Irlandii, a wśród nowych państw członkowskich – pod wrażeniem Słowenii, która doskonale poradziła sobie z rozwojem szlaków turystycznych” – mówi Guoda Burokiené.

Prostota mogła być kluczem do sukcesu, ale sukces ten nie przyszedł łatwo. Kiedy na Litwie po raz pierwszy wprowadzono politykę rozwoju obszarów wiejskich i programowanie, pojawiły się ogromne wyzwania. „Wszystko było trudne, ponieważ wszystko było nowe. Musieliśmy nauczyć się, jak pracować z krajowymi agencjami płatniczymi, ministerstwami i różnymi partnerami biznesowymi. Najtrudniejsze jednak było podtrzymanie zaangażowania ludzi w ten proces, ponieważ wszystko było i nadal jest w ogromnym stopniu uzależnione od wysiłku wolontariuszy”.

Guoda Burokiené wciąż jest pełna ambicji pod względem dalszego rozwoju obszarów wiejskich na Litwie. Chciałaby, aby w ciągu następnych dziesięciu lat powstały silne i żywotne społeczności wiejskie mające w pełni rozwiniętą infrastrukturę. „Chcę, żeby w małych miastach i we wsiach było mnóstwo miejsc pracy, tak aby młodzież mogła zobaczyć swoją przyszłość w tych społecznościach”. Rozciągając tę wizję na szerszą skalę, Guoda Burokiené uważa, że „rolą rozwoju obszarów wiejskich w Europie jest zmniejszanie różnicy – pod względem możliwości – między miastami a wsiami i miasteczkami”.

Aby to urzeczywistnić, jej zdaniem konieczne jest poświęcenie większej uwagi rozwojowi obszarów wiejskich przez rozszerzenie unijnego wsparcia dla ich rozwoju.

Praktyczne rozwiązania na zachodnich peryferiach UE

Guoda Burokiené wiele podróżowała, aby zobaczyć i zbadać rozwój obszarów wiejskich w praktyce. Jeden z projektów, który podziwia najbardziej, zrealizowano w Kiltimagh, małym mieście w zachodniej Irlandii. IRD Kiltimagh Ltd., przedsiębiorstwo rozwoju lokalnego, od momentu powstania w 1988 r. pracuje nad wzrostem tego regionu w sposób korzystny dla całej społeczności. Jest zaangażowane w projekty, które obejmują: rozwój zakładów przemysłowych i powierzchni biurowej wraz z inkubatorami przedsiębiorczości i usługami doradztwa; projekty turystyczne, w tym parki rzeźb i ścieżki spacerowe; place zabaw dla dzieci; ustronie dla artystów i teatr na 200 miejsc; remont budynków i innych miejsc na terenie miasta i w okolicy; zapewnienie dodatkowych, tanich mieszkań oraz lokalne projekty szkoleniowe.

„Chcę, żeby w małych miastach i we wsiach było mnóstwo miejsc pracy, tak aby młodzież mogła zobaczyć swoją przyszłość w tych społecznościach.”

Guoda Burokiené

© GUODA BUROKIENÉ

Aspekty terytorialne
rozwoju
przedsiębiorstw
na oddalonych
obszarach wiejskich –
projekt TERA

Zespoły badawcze z Finlandii, Grecji, Włoch, Łotwy i Wielkiej Brytanii zastosowały nowoczesne narzędzia analityczne, aby ocenić wpływ czynników terytorialnych na wiejskie przedsiębiorstwa. Wyniki stanowiły podstawę zestawu zaleceń politycznych.

Rola czynników terytorialnych w rozwoju przedsiębiorstw na oddalonych obszarach wiejskich nie była do tej pory dostatecznie zbadana w wyniku trudności związanych z modelowaniem. Pojawienie się modeli dotyczących niedoskonałej konkurencji sprawiło, że analiza tych wpływów stała się jednak wykonalna.

Metody analityczne, takie jak nowa geografia ekonomiczna i obliczeniowy model równowagi ogólnej, umożliwiają badaczom również ocenienie stopnia, w jakim te czynniki uwzględnione są w aktualnych i najnowszych strategiach polityki rozwojowej UE oraz krajowych i regionalnych programach i projektach rozwoju, i jak te strategie, programy i projekty funkcjonują w kontekście równoległe realizowanej polityki wsparcia, takiej jak płatności bezpośrednie w ramach wspólnej polityki rolnej (WPR) i krajowe systemy pomocy społecznej. Nowa geografia ekonomiczna może dać szczególnie wgląd w niektóre kwestie, którego nie można uzyskać przy pomocy obliczeniowego modelu równowagi ogólnej, i odwrotnie.

Zespół badaczy projektu TERA wykorzystał te narzędzia w celu uzyskania

spójnego obrazu problemu i sformułowania odpowiednich zaleceń politycznych. Przeprowadzono przegląd polityki UE i strategii politycznych w tej dziedzinie na poziomie krajowym i lokalnym w krajach partnerskich uczestniczących w projekcie TERA. Zespół był szczególnie zainteresowany stopniem, w jakim w polityce i programach uwzględnia się terytorialne czynniki gospodarcze, które wpływają na tworzenie i ostateczne powodzenie przedsiębiorstw na odległych obszarach wiejskich. Z tego względu ważne było rozważenie całej polityki UE i wszystkich programów unijnych, które mają wpływ na obszary wiejskie.

Badanie TERA było pomocne w określeniu rodzajów stref wiejskich, które potrzebują ukierunkowanych środków na rzecz rozwoju. Zidentyfikowano także czynniki terytorialne, które dotąd nie były w wystarczającym stopniu brane pod uwagę przy planowaniu, ustalaniu i wdrażaniu krajowej i unijnej polityki rozwojowej. Dobrym przykładem są fundusze terytorialne takie jak fundusze strukturalne, które skierowane są zarówno do obszarów miejskich, jak i wiejskich. Badacze wykazali, że te dwa różne obszary „reagują w zupełnie inny sposób na bodźce zewnętrzne”.

W ramach badania TERA uwydatniono również znaczenie rozwoju infrastruktury jako sposobu pobudzenia wzrostu gospodarczego na obszarach wiejskich. Badacze uznali jednak, że fundusze strukturalne są adresowane przede wszystkim do sektora publicznego i ukierunkowane na zapewnienie infrastruktury, która poprawia ogólne otoczenie biznesu. Ponadto zespół badaczy odkrył, że w kilku przypadkach w programach rozwoju w niewystarczającym stopniu uwzględniono czynniki terytorialne i w zbyt małym stopniu wykorzystano dostępne środki.

Podsumowując, badacze stwierdzili, że obniżenie cen względnych i ograniczenie wsparcia dla rolnictwa nie ma tak dużego wpływu na rozwój obszarów wiejskich, jak oczekiwano. Stwierdzili również, że wzrost liczby ludności i szersza integracja nie zawsze są zjawiskami pozytywnymi. Migracja do oddalonych obszarów wiejskich przyczynia się do rozwoju tylko wówczas, gdy dany obszar ma podobną wielkość co sąsiadujące z nim obszary miejskie. Inne ważne wnioski dotyczyły relacji pomiędzy obszarami. Większa wymiana pobudza wzrost gospodarczy tylko wówczas, gdy obszar wiejski ma potencjał, aby stać się bardziej konkurencyjny.

Badacze doszli do wniosku, że dalsza integracja znacznie jednak różni się w zależności od sektora, i dlatego w celu „maksymalizacji zwrotu z wydatków publicznych pożądane byłoby promowanie polityki integracji dotyczącej konkretnego sektora”. Na obszarach o niskiej konkurencyjności strukturalnej najlepszymi sposobami zwiększenia integracji gospodarczej są innowacyjność i badania. Ponadto w badaniu podkreślono, że na obszarach oddalonych istotne jest inwestowanie w szkolenie, technologiczną wiedzę specjalistyczną i umiejętności.

Zalecenia polityczne

Zespół badawczy osiągnął porozumienie w sprawie zaleceń politycznych dotyczących podaży pracy, rolnictwa, handlu regionalnego, transportu i infrastruktury, turystyki i koordynacji polityki. Badacze w szczególności zgodzili się, że:

- wzrost zatrudnienia, szczególnie zatrudnienia pracowników wykwalifikowanych, stanowi ważny czynnik w likwidowaniu różnic między obszarami wiejskimi i miejskimi pod względem dobrobytu, stabilizacji liczby ludności oraz migracji netto;

- obecna struktura gospodarstw rolnych nie powinna być wyłączona spod krytyki, a nowe modele w rozwoju gospodarstw wiejskich – takie jak specjalistyczna, hobbystyczna¹ i oparta na kontraktach² działalność rolnicza na małą skalę – powinny być doceniane za ich potencjalny wkład w lokalne dochody i ochronę środowiska;
- integracja handlu z regionalnymi partnerami handlowymi może odgrywać ważną rolę we wzmacnianiu gospodarki obszarów wiejskich. Istotną kwestią są jednak problemy strukturalne mające wpływ na konkurencyjność, takie jak długie łańcuchy dostaw i wysokie koszty pośrednictwa finansowego;
- infrastruktura transportowa i handlowa są ważnym czynnikiem pod względem zatrzymywania ludności oraz poszerzania bazy przedsiębiorstw i miejsc pracy. Należy więc kłaść nacisk na opracowywanie i wdrażanie polityki przestrzennej, głównie w kategoriach planowania przestrzennego i użytkowania gruntów;
- obszary wiejskie mają potencjał pod względem rozwoju turystyki, rekreacji i sportów, ale nie jest on wykorzystywany, głównie z powodu niskiej jakości usług i infrastruktury transportowej.

Większy nacisk na obszarach wiejskich należy położyć na rozwój turystyki;

- trzeba zwiększyć jeszcze bardziej skuteczność opracowywania i wdrażania polityki i programów przez przyjęcie podejścia oddolnego.

Omawiany projekt zakończono pod koniec 2008 r. Zdaniem dr Demetrisa Psaltopoulosa, profesora nadzwyczajnego na wydziale ekonomii Uniwersytetu w Patrze, wyniki badania „otrzymano zbyt późno, by można je było uwzględnić przy opracowywaniu polityki na okres programowania 2007–2013”. Mogą one jednak mieć wpływ na opracowywanie środków polityki na okres po 2013 r.

Więcej informacji na temat projektu TERA można znaleźć na stronie internetowej: http://cordis.europa.eu/search/index.cfm?fuseaction=proj.documentEN&PJ_RCN=7980915&pid=7&q=38206EC08071DA8E36503AD2FF500FDB&type=sim

¹ *Gospodarstwo hobbystyczne* można zdefiniować jako małe gospodarstwo, które jest prowadzone bez oczekiwania, że będzie ono głównym źródłem dochodu. Właściciel może udostępniać grunty rekreacyjne lub uprawiać niektóre produkty na użytek własny i własnej rodziny.

² *Rolnictwo oparte na kontraktach* to proces produkcji rolnej przeprowadzany zgodnie z umową między kupującym a rolnikami, w której określa się warunki produkcji i sprzedaży produktu lub produktów rolnych.

Rozwijanie umiejętności europejskich rolników w dziedzinie przedsiębiorczości – projekt ESoF

Wynikiem projektu ESoF, który finansowany był w ramach szóstego programu ramowego UE (5. obszar priorytetowy: jakość i bezpieczeństwo żywności), były zalecenia dotyczące stymulowania rozwoju „umiejętności rolników w zakresie przedsiębiorczości” i utworzenie narzędzia e-learningu umożliwiającego rolnikom ocenienie ich silnych i słabych stron w dziedzinie przedsiębiorczości.

Projekt ESoF (2005–2008) prowadzony był przez FiBL (*Das Forschungsinstitut für biologischen Landbau* w Szwajcarii) – instytut badań nad rolnictwem ekologicznym z siedzibą w Szwajcarii, który współpracuje ze szkołami wyższymi i instytutami badawczymi z Finlandii, Włoch, Holandii, Polski i Wielkiej Brytanii.

Wiele osób postrzega rozwijanie umiejętności w zakresie przedsiębiorczości

w rolnictwie jako konieczne dla zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Społeczności naukowe i rolnicze są jednak podzielone co do sposobu definiowania tych „umiejętności w zakresie przedsiębiorczości”, co doprowadziło do powstania różnych metod i rodzajów podejścia.

Pierwszy z czterech etapów projektu poświęcony był zatem przeglądowi literatury dotyczącej przedsiębiorczości

w rolnictwie, co miało na celu uzyskanie analitycznej definicji i opisu pojęcia przedsiębiorczości i umiejętności w zakresie przedsiębiorczości w rolnictwie. Rolników podzielono na kategorie według różnych kryteriów, aby umożliwić analizę braków w ich umiejętnościach podstawowych oraz określić umiejętności i wsparcie, jakich potrzebują, aby stać się bardziej przedsiębiorczy (zob. ramka).

Jakich umiejętności w zakresie przedsiębiorczości potrzebują rolnicy?

Zdaniem zespołu ESoF przedsiębiorczy rolnicy posiadają trzy wzajemnie powiązane umiejętności:

1. zdolność tworzenia sieci kontaktów (umiejętność wykorzystywania kontaktów do rozwijania pomysłów na działalność);
2. dostrzeganie możliwości (niewiele osób jest w stanie dostrzec możliwości bez zbierania informacji na ten temat, dlatego tak ważne jest tworzenie sieci kontaktów);
3. planowanie strategiczne (rozumienie wartości produktu, który może pochodzić „z gospodarstwa” lub „spoza gospodarstwa”, tj. wartości owcy lub krowy, lub wartości gruntu, który można zagospodarować na przykład pod alternatywne przedsięwzięcie).

Profesor Gerard McElwee z Uniwersytetu w Lincoln (Wielka Brytania) zwraca uwagę, że „ludzie, którzy odnoszą sukcesy jako przedsiębiorcy, są w stanie połączyć pierwsze dwie wskazane przez nas umiejętności w strategię – tu chodzi o pojmowanie charakteru rynku, ceny produktu i konkurentów”.

Od teorii do praktyki

Drugim etapem projektu był etap pilotażowy, na którym w około 20 wywiadach z ekspertami w każdym z sześciu uczestniczących krajów ustalono znaczenie przedsiębiorczości dla rolnictwa. Celem było określenie znaczenia umiejętności w zakresie przedsiębiorczości w różnych krajach, regionach i różnych strategiach rolniczych z perspektywy zarówno rolników, jak i innych grup w społeczno-technicznej sieci rolnictwa (np. przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem żywności), oraz opracowanie mapy tych umiejętności.

Etap pilotażowy zakończył się sporządzeniem ogólnego wykazu umiejętności, które rolnicy muszą posiadać, aby osiągnąć sukces w biznesie, oraz wykazu określonych umiejętności w zakresie przedsiębiorczości, których będą potrzebować, biorąc pod uwagę zjawiska wpływające na rolnictwo, takie jak: globalizacja rynku, zmieniająca się polityka unijna [reforma wspólnej polityki rolnej (WPR) i krajowa, zmiany popytu wśród konsumentów i w łańcuchu dostaw oraz zmiana klimatu].

Na pierwszym etapie zidentyfikowano trzy główne kierunki strategiczne stosowane przez przedsiębiorczych rolników w celu przewyższenia tych wyzwań:

redukcję kosztów i zwiększenie produkcji, zwiększanie wartości dodanej produktów rolniczych oraz różnicowanie w kierunku produkcji niespożywczej.

Zdaniem dr Christine Rudmann z FiBL „umiejętności w zakresie przedsiębiorczości są w rzeczywistości zestawami umiejętności. Na przykład kategoria umiejętności tworzenia sieci kontaktów obejmuje umiejętności komunikacji, pracy w zespole i współpracy. Ponadto umiejętności tworzenia sieci kontaktów i strategiczne służą dostrzeganiu i wykorzystywaniu możliwości biznesowych. Umiejętności w zakresie przedsiębiorczości są zatem nierozdzielnie ze sobą związane i wzajemnie zależne”.

Rezultaty etapu pilotażowego uwzględniono następnie w trzecim (głównym) etapie projektu – określaniu i analizie czynników utrudniających i stymulujących rozwój umiejętności w zakresie przedsiębiorczości.

Aby ocenić te czynniki, w każdym z krajów partnerskich wybrano region na potrzeby studium przypadku. Podejście oparte na studium przypadku wybrano zarówno po to, by umożliwić przeprowadzenie dogłębnej analizy, jak i dla zainicjowania zmiany w świadomości rolników w odniesieniu do przedsiębiorczości

i umiejętności w tym zakresie. Rolnicy uczestniczący w projekcie reprezentowali każdą z trzech strategicznych orientacji określonych na etapie pilotażowym.

Strategie dla przedsiębiorczości

Na czwartym etapie analityczne i empiryczne wyniki projektu w końcu połączono, aby opracować konkretne zalecenia i narzędzia na potrzeby promowania umiejętności w zakresie przedsiębiorczości. Wyniki omówiono, a zalecenia opracowano za pośrednictwem krajowych warsztatów zainteresowanych stron i międzynarodowego seminarium w Brukseli, które odbyło się w 2007 r.

Efektom projektu ESoF były podstawowe zalecenia dotyczące: przezwyciężania negatywnych wpływów społecznych i kulturalnych oraz zwiększania motywacji rolników do korzystania z możliwości uczenia się; rosnącej świadomości rolników pod względem znaczenia umiejętności w zakresie przedsiębiorczości; tworzenia optymalnego systemu wiedzy, aby poprawić umiejętności rolników

w zakresie przedsiębiorczości; wdrożenia rozporządzenia w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich i WPR w celu wspierania rozwijania umiejętności w zakresie przedsiębiorczości; oraz znaczenia sieci i klastrów w środowisku rolniczym, aby wspierać rozwijanie umiejętności rolników w zakresie przedsiębiorczości. „Sieci i kontakty (zwłaszcza poza społecznością rolniczą) mają decydujące znaczenie dla znajdowania niezbędnych informacji i poznawania różnych punktów widzenia” – wyjaśnia dr Rudmann.

Inny ważny wniosek dotyczący rozwijania umiejętności w zakresie przedsiębiorczości jest taki, że jest to proces uczenia się. „Ten proces polega w szczególności na uczeniu się eksperymentalnym – przez działanie oraz metodą prób i błędów – a w mniejszym stopniu na uczeniu się w ramach edukacji formalnej” – zauważa dr Rudmann. To odkrycie doprowadziło zespół ESoF do opracowania internetowego narzędzia e-learningu, Foxy Farm Entrepreneur (zob. tekst w ramce), aby pomagać rolnikom.

E-learning z Foxy Farm Entrepreneur

To elektroniczne narzędzie e-learningu (<http://etraining.esofarmers.org>) umożliwia rolnikom zastanowienie się nad przedsiębiorczością, ocenienie swoich umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i porównanie wyników z 775 innymi europejskimi rolnikami. Może być również wykorzystywane przez nauczycieli i osoby prowadzące szkolenie do oceniania przedsiębiorczości rolników i doradzania im w kwestii sposobów poprawienia tej umiejętności.

Szkolenie podzielone jest na trzy bloki: pierwszym jest samoocena; drugim praktyczne szkolenie mające na celu umożliwienie rolnikom przedsiębiorczego myślenia w różnych sytuacjach, a trzecim jest powtórzenie samooceny, aby sprawdzić, czy sesja e-learningu miała jakikolwiek wpływ na rozwój umiejętności w zakresie przedsiębiorczości.

Użyteczne linki

Więcej informacji na temat projektu ESoF można znaleźć na stronie internetowej

<http://www.esofarmers.org>

Umiejętności w zakresie przedsiębiorczości odgrywają rolę w zwiększaniu względnej niezależności rolników... Gdy umiejętności te są powiązane z innowacyjnością, kapitałem społecznym i wydajnością, przyczyniają się do rozwoju obszarów wiejskich i rozwoju regionalnego, a także do zwiększania konkurencyjności regionu.

dr Christine Rudmann

Poglądy na
przedsiębiorczość
na obszarach wiejskich

Przedsiębiorcy wiejscy stoją przed trudnymi wyzwaniami w czasach trudności gospodarczych. Należy dokładnie zaplanować potrzeby w zakresie wsparcia i określić jego cel.

Europa próbuje wyjść z kryzysu gospodarczego i finansowego, więc czasy są trudne dla wszystkich przedsiębiorców. Przedsiębiorcy na obszarach wiejskich napotykają dodatkowe przeszkody, które obciążają ich kosztami przekraczającymi te, których można się spodziewać na obszarach miejskich.

W przypadku młodych przedsiębiorców wiejskich sytuacja czasami jest jeszcze trudniejsza. Dane Europejskiej Rady Młodych Rolników (*Conseil Européen des Jeunes Agriculteurs* – CEJA) wskazują, na przykład, na to, że nawet przed ostatnim kryzysem gospodarczym liczba rolników w wieku poniżej 35 lat malała. W 15 krajach, które były członkami UE przed 2004 r., w latach 2000–2007 łączna liczba rolników spadła o 9%, natomiast spadek w młodszej grupie wiekowej wynosił 42%. W 12 krajach, które przystąpiły do

UE w 2004 r. i później, dane za lata 2003–2007 wynosiły odpowiednio 13% i 36%. Kryzys tylko pogłębił ten problem.

Istnieje kilka powodów przyspieszenia spadku liczby młodych rolników, w tym chęci młodzieży wiejskiej do podjęcia zatrudnienia poza rolnictwem, ale podstawowym problemem są poważne bariery wejścia, na które napotykają osoby pragnące zostać rolnikami.

Przewodniczący CEJA Joris Baecke twierdzi, że trzema głównymi przeszkodami, przed którymi stoją osoby chcące realizować nowe przedsięwzięcia w rolnictwie, są: dostęp do ziemi, dostęp do kredytów i niski poziom zwrotu z inwestycji. Joris Baecke twierdzi, że w całej UE występują podobne problemy.

Problem cen gruntów potwierdzają dane z urzędu statystycznego UE, Eurostatu¹.

W niektórych krajach wzrost cen gruntów był gwałtowny. W Danii w latach 2005–2009 ceny wzrosły o 38%, w Republice Czeskiej procentowy wzrost był niemal identyczny. W Holandii, jednym z najdroższych krajów kontynentalnej Europy pod względem cen gruntu, wzrost wyniósł 56%. W innych krajach zaobserwowano mniej dramatyczny, ale jednak zauważalny wzrost: o 12% w Szwecji i o 8% w Hiszpanii. Niestety, jak twierdzi Joris Baecke: „ci, którzy rozpoczynają działalność, mają najmniej środków”, w tym także na zakup gruntów. „Dobrych gruntów rolnych jest niewiele”.

Według Jorisa Baecke’ego w obliczu szybko rosnących kosztów wejścia należy podjąć dodatkowe działania, aby pomóc przedsiębiorcom rolnym zrobić pierwszy krok. Niezwykle istotny jest dostęp do kredytów. Kredytodawcy muszą zrozumieć, że zwrot z rolnictwa narasta

¹ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=apri_ap_aland&lang=en

w perspektywie długoterminowej ze względu na wysokie koszty nakładów, w tym na przykład kosztownych maszyn. Joris Baecke twierdzi, że „zasoby naturalne są również ograniczone – na przykład nawozy są dość drogie”.

Joris Baecke uważa, że decydując się na wspieranie młodych rolników, inwestorzy powinni również wziąć pod uwagę szersze korzyści dla społeczeństwa, oraz że decydenci powinni wprowadzić nowe programy, w których ten fakt będzie uwzględniony i które będą stanowiły podstawę decyzji inwestycyjnych. Mówi, że przedsiębiorców należy „zachęcić i stymulować do zrobienia pierwszego kroku”. „Jeśli nie chcemy być zależni od importu żywności, musimy traktować ten sektor priorytetowo. Gospodarstwa rolne są jednym z najważniejszych filarów życia na wsi”.

Baecke twierdzi, że w chwili przejmowania gospodarstw młodzi rolnicy powinni mieć możliwość modernizacji i ulepszenia swoich przedsiębiorstw, co nasila potrzebę dostępu do kredytów. „Jeżeli wiejscy przedsiębiorcy chcą ubiegać się o kredyt, są oceniani przede wszystkim w oparciu o biznesplany i wkład własny. W wielu przypadkach problemem nie jest biznesplan, ale brak wkładu własnego, zwłaszcza po kryzysie finansowym”.

Dodaje, że unijne fundusze na rzecz rozwoju obszarów wiejskich mogą pomóc w przezwyciężeniu tych przeszkód przez przeznaczenie większych sum pieniędzy na działalność młodych rolników. Obecnie w ramach wspólnej polityki rolnej rolnicy w wieku do 40 lat otrzymują wsparcie bezpośrednio za pośrednictwem środka 112 („Podejmowanie działalności przez młodych rolników”) drugiego filaru WPR. Młodzi rolnicy otrzymują pomoc dzięki funduszom na „rozpoczęcie działalności i strukturalne dostosowanie gospodarstw”, ale w ten sposób wydaje się tylko około 3% unijnych środków na rozwój obszarów wiejskich. Joris Baecke uważa, że odsetek ten powinien być wyższy, szczególnie biorąc pod uwagę rodzące się wyzwania dotyczące zaopatrzenia Europy w żywność i zmiany klimatu.

Pokonać kryzys

Oczywiście nie wszyscy przedsiębiorcy na obszarach wiejskich są rolnikami, ale osoby z innych sektorów borykają się z podobnymi problemami. Donald Mackenzie jest kierownikiem działu Business Gateway w przedsiębiorstwie Highland Opportunity, które korzysta z unijnych funduszy na rozwój obszarów wiejskich, aby zapewnić pomoc przedsiębiorcom w szkockim regionie Highlands, który jest położoną najdalej na północ i najsłabiej zaludnioną częścią Wielkiej Brytanii. Donald MacKenzie przyznaje, że w następstwie kryzysu gospodarczego przedsiębiorcy na obszarach wiejskich napotykały szczególne trudności.

„Z wiejskiego regionu Highlands w Szkocji od dawna rekrutuje się liczna grupa przedsiębiorców. Obecny trudny klimat gospodarczy w połączeniu z oddaleniem regionu i małą liczbą ludności powoduje jednak szczególne utrudnienia w funkcjonowaniu małych przedsiębiorstw”.

Rosnące koszty i środki wprowadzane przez rząd celem zwiększenia przychodów do budżetu na ogół uderzają w wiejskich przedsiębiorców niewspółmiernie w porównaniu z przedsiębiorcami z obszarów miejskich. Na przykład paliwo prawdopodobnie będzie stanowiło wyższy koszt dla wiejskich przedsiębiorców, którzy muszą transportować produkty lub towary na większe odległości.

Jak twierdzi Donald MacKenzie, wzrost kosztów paliwa jest „jednym z najboleśniejszych ciosów, jakie w nas uderzyły”. Przywołuje przypadek producenta sosów curry, mającego siedzibę w mieście Bonar Bridge w regionie Highlands. Wzrost cen transportu składników, butelek i słoików z ośrodków miejskich położonych w południowej Szkocji spowodował, że przewóz stał się głównym kosztem jego działalności.

Ponadto w Wielkiej Brytanii wpływ miały także szczególne czynniki wynikające z tego, że rząd brytyjski próbował zmniejszyć swoje zadłużenie. „Wzrost podatku VAT do 20% negatywnie wpłynął na i tak wątki sektor wiejski handlu detalicznego, a kurczący się sektor publiczny

powoduje, że przedsiębiorstwa z sektora usług mają mniejszą szansę pozyskania zamówień” – twierdzi Donald MacKenzie.

Podstawowe przeszkody

Oprócz kryzysu występują także inne podstawowe kwestie, które ograniczają wiejskich przedsiębiorców. Donald MacKenzie zgadza się z Jorisem Baecke'em, prezesem CEJA, że brak kapitału ciągle stanowi przeszkodę dla nowych przedsiębiorstw. Uważa również, że złożoność systemów wsparcia może zniechęcać przedsiębiorców do ubiegania się o środki finansowe, które mogą być dostępne. Twierdzi, że w UE podejmuje się „wystarczające decyzje polityczne”, aby pomóc przedsiębiorcom

na obszarach wiejskich, ale „nie zawsze państwa członkowskie przekładają je na skuteczne plany operacyjne”.

Stwierdzono, że takie kwestie, jak niejasne procedury wnioskowania o fundusze UE i długi proces podejmowania decyzji, stanowią przeszkody w rozwoju dla przedsiębiorców, z którymi pracuje Donald MacKenzie. Dodaje, że najkorzystniejszą zmianą pomocną przedsiębiorcom na obszarach wiejskich „byłoby uproszczenie dostępu do funduszy UE w przypadku tych osób, które najbardziej ich potrzebują”, zwracając uwagę, że w Szkocji „podejście LEADER wydaje się bardziej skuteczne w docieraniu do mniejszych społeczności, które potrzebują najwięcej pomocy”.

Pomimo trudności istnieje wiele rzeczy, z których wiejscy przedsiębiorcy mogą być dumni. Donald MacKenzie podaje, że bardzo ważnymi kwestiami mogą być kreatywność i elastyczność, biorąc pod uwagę, że niektórzy przedsiębiorcy wiejscy prowadzą jednocześnie dwa lub trzy mikroprzedsiębiorstwa, aby zarabiać na życie. „Na obszarach wiejskich trzeba być przedsiębiorczym” – twierdzi.

Przykładem innowacyjnego małego przedsiębiorstwa na obszarach wiejskich Szkocji jest spółka Kiltthanger Company, która ma siedzibę w położonym na północy mieście Grantown-on-Spey w Parku Narodowym Cairngorms. Zajmuje się ona projektowaniem i produkcją „wieszaków na kilty”, seryjną lub na zamówienie. Według firmy specjalny kształt wieszaka „oznacza koniec prasowania pogniecionych kiltów”. Jest to szczególnie przydatne dla wypożyczalni kiltów, które muszą przechowywać dużą ich liczbę.

Nacisk na pomysłowość

Michael Schwab, przewodniczący organizacji Młodzież Wiejska w Europie (Rural Youth Europe) zgadza się, że przedsiębiorcy wiejscy są źródłem wielu dobrych pomysłów, pomimo trudnych wyzwań, przed

którymi stoją. Organizacja zorganizowała w 2010 r. w Szwecji europejski zlot, mający na celu promowanie przedsiębiorczości w społecznościach wiejskich. W wydarzeniu tym udział wzięło sześćdziesięciu młodych przedsiębiorców. „Odwiedzili wiele małych i średnich przedsiębiorstw lokalnych i pomogli im w wypracowaniu nowych pomysłów i biznesplanów. W trakcie otwartych warsztatów uczestnicy mieli szansę wymienić swoje doświadczenia w zakresie prowadzenia wiejskiego przedsiębiorstwa” – mówi Schwab.

Głównym celem tego wydarzenia było zachęcenie potencjalnych przedsiębiorców do realizowania swoich planów i pokazanie im, że dostępna jest sieć wsparcia. Wymiana dobrych praktyk służy temu, aby „zarówno osoby pracujące z młodzieżą, jak i organizacje promujące przedsiębiorczość – a także sami młodzi przedsiębiorcy – mieli możliwość przyjrzenia się, jakie rozwiązania wprowadzane są w innych krajach” – mówi Michael Schwab.

Przewodniczący podziela obawy, że kreatywność przedsiębiorców wiejskich może być ograniczana przez biurokrację. „W niektórych krajach występują poważne przeszkody administracyjne, które uniemożliwiają wielu młodym ludziom

założenie własnej działalności gospodarczej” – zwraca uwagę. „Nasi estońscy członkowie zgłosili, że działania administracyjne związane z założeniem przedsiębiorstwa w Estonii zajmują około pół godziny, podczas gdy np. w Niemczech wymaga to znacznie więcej pracy – działania te należy liczyć raczej w dniach lub tygodniach”.

Twierdzi, że narzędzia wsparcia rozwoju obszarów wiejskich można uprościć. „Zintegrowane podejście do rozwoju obszarów wiejskich oraz inicjatywy takie jak Leader niekiedy uniemożliwiają młodym przedsiębiorcom ubieganie się o pieniądze, ponieważ uważają oni, że zaangażowanie w te projekty kosztowałoby ich zbyt wiele czasu”. Osoby odpowiedzialne za kształtowanie kierunków polityki mają wiele możliwości, aby bardziej skupić się na wspieraniu przedsiębiorców na obszarach wiejskich, zapewniając im na czas efektywne mechanizmy wsparcia, które raczej rozpalają niż gaszą ducha przedsiębiorczości na wsi. Komisja Europejska stwierdziła, że priorytety ograniczenia biurokracji², uproszczenia procedur administracyjnych oraz promowania mniej złożonych programów inwestycyjnych stanowią krok we właściwym kierunku.

² Zob. np. mandat powierzony Grupie Wysokiego Szczebla Niezależnych Partnerów ds. Obciążeń Administracyjnych, której przewodniczy były minister-prezydent Bawarii Edmund Stoiber http://ec.europa.eu/enterprise/policies/smart-regulation/administrative-burdens/index_en.htm

© TIM HUDSON

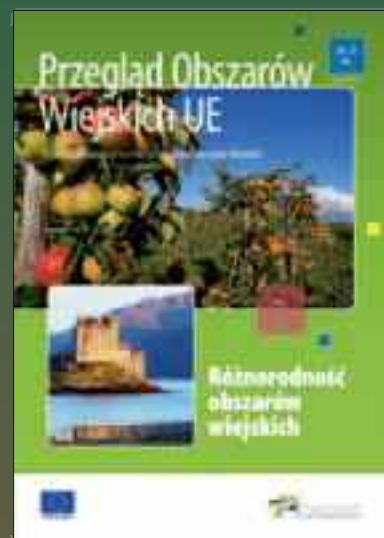
Poprzednie wydania Przeglądu Obszarów Wiejskich UE są dostępne na stronie księgarni UE: <http://bookshop.europa.eu>

K3-AJ-09-001-PL-C

K3-AJ-09-002-PL-C

K3-AJ-09-003-PL-C

K3-AJ-10-004-PL-C

K3-AJ-10-005-PL-C

K3-AJ-10-006-PL-C

K3-AJ-11-007-PL-C

K3-AJ-11-008-PL-C

K3-AJ-11-009-PL-C

on-line

Strona internetowa

Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

<http://enrd.ec.europa.eu>

Urząd Publikacji

ISSN 1831-5372

9 771831 537003